

Forord

Denne rapport er udarbejdet i regi af forskningscenteret imagine.. ved Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi på Copenhagen Business School.

Første del af rapporten er udarbejdet af Kristina Vaarst Andersen, Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi ved Copenhagen Business School. Rapportens perspektiver er skrevet i samarbejde med Julie Vig Albertsen, Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi ved Copenhagen Business School. Dr. jur. Thomas Riis fra Juridisk Institut ved Copenhagen Business School har forfattet afsnit 2.2. om den danske ophavsretslovgivning og har bidraget med sin ekspertise inden for ophavsret gennem kommentarer til hele rapporten. Kommunikationskonsulent Lonnie Hansen har hjulpet med layout, og har derigennem gjort en stor indsats for at gøre rapporten mere læsbar og lækker. Studentermedhjælp Troels Landerholm har i afsnit 3.4 om værdikæderne inden for ophavsretsbrancherne bidraget med figurer og input.

Rapporten er udarbejdet under ledelse af lektor Ph.D Mark Lorenzen, leder af forskningscenteret imagine.. og ansat ved Institut for Industriøkonomi og Virksomhedsstrategi på Copenhagen Business School.

Rapporten er realiseret på baggrund af støtte fra COPY-DAN, Gramex og Koda. Disse organisationer skal have stor tak for deres økonomiske bidrag til at skabe fokus på forskningsfeltet. Ydermere vil vi sende en særlig tak til Anders Laursen (Gramex), Niels Bak (Koda), Litten Hansen (COPY-DAN) og Peter Jahn (Jahn & Co), der som repræsentanter for de nævnte organisationer har fulgt projektet og har været særdeles hjælpsomme med forslag og kommentarer.

Indhold

EXECUTIVE SUMMARY.....	4
1 INTRODUKTION.....	6
1.1 HVORDAN KAN MAN MÅLE EFFEKTEN AF OPHAVSRET?	7
1.2 RAPPORTENS OPBYGNING.....	10
2 OPHAVSRET	11
2.1 BESKYTTELSE AF IMMATERIELLE RETTIGHEDER	11
2.2 DEN DANSKE LOV OM OPHAVSRET	12
3 OPHAVSRETSBRANCHERNE	16
3.1 OPHAVSRETSBASEREDE BRANCHER	16
3.2 OPHAVSRETSAFHÆNGIGE BRANCHER	18
3.3 OPHAVSRETSRELATEREDE BRANCHER	19
3.4 OPHAVSRETSBRANCHERNE BETRAGTET SOM VÆRDIKÆDER	20
4 RAPPORTENS DATAGRUNDLAG	25
5 KORTLÆGNING AF OPHAVSRETTENS ØKONOMISKE BETYDNING	27
5.1 ET OVERBLIK OVER OPHAVSRETSBRANCHERNE	27
5.2 DE OPHAVSRETSBASEREDE BRANCHER UDGØR EN LILLE, MEN PROFITABEL DEL AF DANSK ERHVERVSLIV	31
5.3 OPHAVSRETSAFHÆNGIGE BRANCHER – DE KREATIVE BRANCHERS "HARDWARE PRODUCENTER"	34
5.4 DE OPHAVSRETSRELATEREDE BRANCHER - NÆSTEN SOM ALLE ANDRE BRANCHER	37
6 OPHAVSRETSBRANCHERNE SAMMENLIGNET MED HELE DET DANSKE ERHVERVSLIV	42
6.1 ANTALLET AF ÅRSVÆRK OG PERSONER TILKNYTTET HVERT FIRMA.....	42
6.2 HVERT FIRMA OG HVER ANSAT SKABER STOR OMSÆTNING	43
6.3 DE KREATIVE PROCESSER SKABER HØJ VÆRDITILVÆKST	44
6.4 OPSUMMERING	45
7 UDVIKLING I DE DANSKE OPHAVSRETSBRANCHER	46
7.1 OPHAVSRETSBRANCHERNE I FORHOLD TIL ALLE DANSKE BRANCHER.....	46
7.2 DE OPHAVSRETSBASEREDE BRANCHER SKABER STADIG STØRRE VÆRDITILVÆKST....	48

7.3 I OPHAVSRETSAFHÆNGIGE BRANCHER ER PRODUKTIVITETEN ØGET.....	49
7.4 DE OPHAVSRETSRELATEREDE BRANCHER HAR EN JÆVNT STIGENDE PRODUKTIVITET	51
8 KONKLUSION PÅ DEN STATISTISKE KORTLÆGNING.....	53
9 PERSPEKTIVER PÅ DEN DANSKE OPHAVSRETSØKONOMI.....	55
10 LITTERATUR.....	59
BILAG 1	60
BILAG 2	63

Executive summary

Traditionally the copyright protection has been seen as a protection of cultural diversity and starving artists, this report broadens the perspective. The report maps the Danish copyright industries. The aim is to establish a statistical estimation of the economic impact of these industries on the Danish society.

The copyright industries are analysed as a group and as sub groups with different relations to the copyright legalisation. The sub groups are:

- The core copyright industries, which are the industries based on production of creative content and hence the copyright legalisation. A possible product could be a television show.
- The copyright dependent industries, which are dependent on production of creative content taking place in the core copyright industries. A possible product could be a TV to transmit the television show.
- The copyright related industries, which are related to the creative content and the products made in the copyright dependent industries. A possible product could be transportation or display stands for sale of TV's.

The data used for this mapping is provided by Statistics Denmark. The data used to indicate economic impact are focused on three perspectives: number of companies, number of employees and creation of value measured as turnover and value added.

Companies within the copyright industries altogether are of approximately the same size as companies in general. However, a closer look at the sub groups shows large differences. The companies within the copyright related industries are quite small, while companies in the other two sub groups are larger than the average Danish company and have a large proportion of people attached on freelance, part time or other less committed forms of employment. The closer the production of the creative content, the more people is connected to the industries without being regularly employed.

Though the copyright industries only make up about 11 % of the Danish companies and only employ about the same share of the Danish labour force they do contribute with 16 % of all turnover and 17% of the value added in Denmark. This clearly states that the copyright industries are creating economic value most efficiently. Furthermore it is a clear tendency that the closer to the production of the creative content, the more efficient the value creation is.

- The core copyright industries only make up 3-4 % of the Danish businesses and employees, however, these industries manage to create 5 % of the total Danish turnover and 7 % of the value added – The value added within these industries are twice of the national average.

- The copyright dependent industries only make up about 1,5 % of all Danish companies and employees, but creates 2,5 % of all value added and have an impression turnover making up 4 % of the total Danish turnover.
- The copyright related industries makes up about 6 % of all Danish companies and employees and though the rates are not as impressing as for the other two groups of industries, the copyright related industries do perform better than the national average.

From 1999 to 2003 the average company within the copyright industries decreased in size. Never the less they manage to keep up the level of turnover and value added resulting in an increasing productivity per employee. The industries close to the creation of the creative content have the most positive development during the period.

The copyright industries are a small part of the Danish industries but a highly productive part creating much more value for Denmark then the size justify.

1 Introduktion

Danmark bevæger sig med hast ind i en videnbaseret økonomi, hvor ideer har større værdi end fysiske produkter. Der er efterhånden bred erkendelse af, at vi ikke kan konkurrere med lavtlønslande, når det gælder traditionel fremstilling af masseprodukter, men derimod har en konkurrencefordel, når det gælder innovation, design og andre former for nytænkning. En del af den videnbaserede økonomi udgøres af de brancher, der skaber det kreative indhold i en lang række produkter og de brancher, der på forskellig vis er koblet til den kreative proces. De kreative branchers kulturelle betydning står ofte som deres vigtigste bidrag til samfundet. Den økonomiske dimension - at de kreative brancher skaber arbejdspladser og økonomisk værdi til samfundet - fylder langt mindre i debatten. Formålet med denne rapport er at supplere det kulturelle perspektiv med det økonomiske.

Et væsentligt fællestræk for virksomheder og kunstnere, hvis forretning er baseret på skabelse af kreativt baserede produkter, er at de er afhængige af den beskyttelse, lovgivningen om ophavsret sikrer dem. Indirekte har ophavsrettigheder dog også betydning for mange andre dele af den danske økonomi. Inden for mange af disse kreative brancher er der brug for arbejdskraft af forskellig art og med forskellig uddannelsesbaggrund og -niveau. Der er både brug for kreative kræfter og folk til administrative funktioner, for faglærte, ufaglærte og autodidakte. Samtidig giver aktiviteten inden for de kreative brancher anledning til aktivitet og forretningsområder for andre brancher. Derved har ophavsretslig beskyttelse betydning for en lang række andre personer en blot kunstnere og en lang række virksomheder, der ikke i sig selv bygger på kreativitet.

I denne rapport analyseres den direkte og indirekte samfundsøkonomiske betydning af ophavsrettigheder. Det gøres ved at stille skarpt på den økonomiske betydning og udvikling inden for brancher, hvis forretningsområder er koblet til ophavsrettigheder. Det er disse brancher, der er fokus på i denne rapport. Under et betegnes de som 'ophavsretsbrancher'.

Ophavsrettigheder er en af flere former for beskyttelse af immaterielle værdier. Ligesom patenter beskytter opfindelser, og varemærkeretten beskytter virksomheders forretningskendetegn, beskytter ophavsrettigheder kunstneriske og litterære værker mod pirateri og misbrug. Ophavsrettigheder sikrer, at de ophavsmænd, der lægger tid og evner i skabelsen af værker, også høster udbyttet af deres anstrengelser.

Den teknologiske udvikling har gjort det let og billigt at kopiere og massefremstille mange produkter, der tager tid, evner og energi at udvikle. Derfor er ophavsrettigheder blevet stadig vigtigere for at sikre en retfærdig fordeling af udbyttet

af de skabte værker. Digital teknologi har muliggjort forskellige former for vellignende kopier og globaliseringen har åbnet nye markeder og produktionslande for kopister. Når en enkelt ophavsmands rettigheder til sit værk krænkes, har det konsekvenser for ham eller hende personligt, men det har også samfundsøkonomisk betydning. Der er virksomheder, der aldrig startes op eller må lukkes, der skabes færre arbejdspladser og færre samfundsmæssige goder. Ophavsrettigheder skaber således mulighed for kommerciel udnyttelse af værker, uden ophavsmanden til værket krænkes.

Fokus for denne rapport er, *hvilken samfundsøkonomisk effekt ophavsret har i den danske økonomi* - i form af virksomheder, arbejdspladser og indtjening. Endvidere vil udviklingen i ophavsretsbrancherne blive belyst, og der vil afslutningsvis blive reflekteret over de fremtidige muligheder for ophavsrettigheder i en globaliseret vidensøkonomi.

Rapportens opbygning beskrives i afsnit 1.2. Inden da vil det i afsnit 1.1 blive gennemgået, hvilke muligheder der er for at måle den samfundsøkonomiske effekt af en branche eller en gruppe brancher med fællestræk.

1.1 Hvordan kan man måle effekten af ophavsret?

Det er næppe muligt at måle den præcise effekt af ophavsrettigheder. Som ringe i vandet spredes betydningen af de ophavsretsbeskyttede værker fra virksomhed til virksomhed og fra branche til branche – fra virksomheder og brancher, hvis forretningsområde er at skabe værkerne til virksomheder og brancher, hvis forretningsområde er at transportere, sælge eller fremstille maskiner, der kan producere eller afkode værkerne. For nogle virksomheder og brancher er det ophavsretsbeskyttede indhold af stor betydning, for andre er det en biting.

Når man forsøger at vurdere hvilken økonomisk betydning ophavsrettigheder har for den danske økonomi, må man udvælge de brancher, hvis forretningsområde med rimelighed kan siges at være koblet til ophavsrettigheder. Generelt skelnes mellem tre grupper af sådanne ophavsretsbrancher.

1. Ophavsretsbaseerede brancher, der skaber og lever af de ophavsretsbeskyttede værker.
2. Ophavsretsfhængige brancher, hvis forretningsområde er så nært koblet til ophavsretsbeskyttede værker, at de må siges at være direkte afhængige af, at der findes en ophavsretsbeskyttelse.
3. Ophavsretsrelaterede brancher, hvis virke er koblet til brug af ophavsrettigheder, men evt. har andre forretningsområder.

Det er disse tre undergrupper der i denne rapport samlet betegnes ophavsretsbrancher. Figur 1.1 viser en oversigt over ophavsretsbrancherne.

Når de relevante brancher er udvalgt og organiseret i forhold til deres kobling til ophavsrettigheder, er det nødvendigt at udvælge indikatorer, ophavsretsbranchernes

økonomiske betydning kan estimeres ud fra. I denne rapport vurderes ophavsretsbranchernes samfundsøkonomiske betydning ud fra tre perspektiver, der belyses af to indikatorer hver.

Det første perspektiv er den andel, ophavsretsbrancherne udgør af det danske erhvervsliv. Dette viser branchernes betydning for det danske erhvervsliv og indikerer, hvor afhængigt dansk erhvervsliv er af, at ophavsretten til værker sikres. Dette perspektiv belyses gennem antallet af firmaer og arbejdssteder indenfor ophavsretsbrancherne. Kun reelt aktive firmaer medtages i analysen¹.

Figur 1.1: Oversigt over ophavsretsbrancherne

Kilde: Baseret på WIPO 2003 & EU Kommissionen 2003

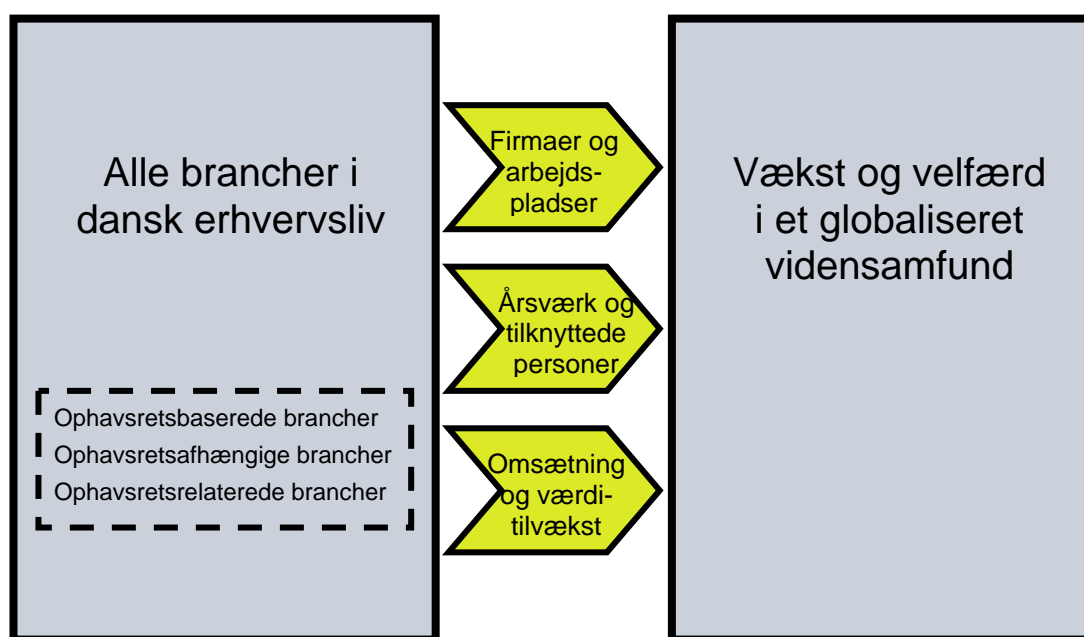
Det andet perspektiv er ophavsretsbranchernes andel af den danske arbejdsstyrke. Selvom antallet af virksomheder inden for ophavsretsbrancherne i sig selv er interessant, er det også af væsentlig betydning, hvor stor en del af den danske arbejdsstyrke der er beskæftiget inden for brancherne. Ophavsretsbranchernes bidrag

¹ For beskrivelse af 'reelt aktive firmaer' se eksempelvis Danmarks Statistik, Generel Erhvervsstatistik, august 2005.

til beskæftigelsen kan give en indikation af konsekvenserne ved at ændre den beskyttelse af ophavsretten, brancherne nu opererer under. Dette perspektiv belyses gennem to indikatorer: antallet af beskæftigede målt i årsværk og antallet af personer tilknyttet brancherne. Antallet af årsværk er et mål for beskæftigelsen målt i fuldtidsstillinger i løbet af et år, mens antallet af tilknyttede personer indikerer, hvor mange personer der i større eller mindre grad har ophavsretsbrancherne som deres levebrød.

Det tredje perspektiv er ophavsretsbranchernes bidrag til den danske økonomi i kroner og øre. Dette perspektiv inddrages for at indikere, hvilken værdi ophavsretsbrancherne skaber for det danske samfund. For at belyse dette inddrages to variable: ophavsretsbranchernes omsætning og værditilvækst. Omsætningen er mål for den pengestrøm, der går gennem brancherne, mens værditilvæksten indikerer bidraget fra ophavsretsbrancherne til produktets værdi.

Figur 1.2: Ophavsbranchernes samfundsøkonomiske effekt

Kilde: Eget værk, 2006

De tre perspektiver giver tilsammen et billede af ophavsretsbranchernes samfundsøkonomiske betydning. De supplerer hinanden og kan desuden kombineres. Derved kan gennemsnitsværdier, for eksempelvis antallet af årsværk per firma, eller værditilvæksten per årsværk, beregnes og sammenlignes på tværs af branchegrupper og med gennemsnitsværdierne for dansk erhvervsliv.

Alle indikatorer beregnes for ophavsretsbrancherne generelt samt for de tre undergrupper for 2003. Dette relateres til gennemsnittet for dansk erhvervsliv.

Desuden analyseres udviklingen over tid ved at sammenligne data for 2003 med data for 1999 og 2001.

1.2 Rapportens opbygning

I kapitel to beskrives de forskellige former for beskyttelse af immaterielle rettigheder, og ophavsrettens historie, udformning og anvendelse gennemgås detaljeret.

I kapitel tre gennemgås de brancher, der er fokus for denne rapport. Forskelle mellem de ophavsretsbase-rede brancher, de ophavsretsafhængige brancher og de ophavsretsrelaterede brancher forklares. Der gives desuden eksempler på, hvordan aktivitet i de ophavsretsbase-rede brancher har betydning for en stor del af dansk erhvervsliv.

Rapportens datagrundlag præsenteres i kapitel fire. I dette kapitel gennemgås også de begrænsninger, der er ved data, og de variable, der bruges som indikatorer på ophavsrettighedernes samfundsøkonomiske effekt.

I kapitel fem kortlægges ophavsretsbranchernes samfundsøkonomiske betydning.

De to efterfølgende kapitler uddyber på hver sin vis kortlægningen i kapitel fem. I kapitel seks sammenlignes ophavsretsbrancherne med dansk erhvervsliv generelt, og i kapitel syv sættes der fokus på ophavsretsbranchernes udvikling i de seneste år.

Kapitel otte indeholder konklusionen på den statistiske kortlægning.

2 Ophavsret

Ophavsrettigheder er en af flere former for beskyttelse af immaterielle værdier. Ligesom patenter beskytter opfindelser, og varemærkeretten beskytter virksomheders forretningskendetegn, beskytter ophavsrettigheder kunstneriske og litterære værker mod pirateri og misbrug. Ophavsrettigheder sikrer, at de ophavsmænd, der lægger tid og evner i skabelsen af værker, også høster udbyttet af deres anstrengelser.

Ophavsrettigheder udgør en ud af flere metoder til at beskytte immaterielle rettigheder. Beskyttelsen af immaterielle rettigheder har to formål: at hindre kopiering af virksomheders produkter og at sikre den fremtidige handlefrihed. I dette kapitel forklares systemet af immaterielle rettigheder ganske kort i afsnit 2.1, hvorefter den danske lov om ophavsret gennemgås mere udførligt i afsnit 2.2.

2.1 Beskyttelse af immaterielle rettigheder

Den nok mest kendte form for beskyttelse af ideer er patenter. Patenter udstedes på baggrund af indleverede patentansøgninger og kan beskytte en særlig teknik, en metode eller et produkt. Kravene for at opnå patent er navnlig, at opfindelsen skal være en ny og have opfindeshøjde *"Herved forstås, at din opfindelse skal adskille sig væsentlig fra, hvad der var kendt på tidspunktet, hvor din ansøgning blev indleveret."* (Patent- og Varemærkestyrelsen 2004). Opfindelsen skal desuden have potentiale for industriel udnyttelse. Et patent gælder normalt 20 år. I modsætning hertil gælder en brugsmodel kun 10 år, til gengæld er kravene til nyhedsværdien af frembringelsen i forhold til det eksisterende mindre for brugsmodeller, der da også ofte kaldes 'det lille patent'. Produkter kan desuden beskyttes gennem designrettigheder, der sikrer rettighederne til formgivning og udseende af et produkt eller design. Endnu en form for beskyttelse er varemærkerettigheder. Et varemærke er en juridisk betegnelse for et kendetegn, der kan gengives grafisk og forbinder producenten med produktet samt adskiller produktet fra konkurrenternes (Eneretten 2002). Endelig er der ophavsrettigheder, der beskytter ophavsmænd m/k, udøvende kunstnere og producenter mod, at deres litterære og kunstneriske værker kopieres, bruges i offentligheden uden deres samtykke eller forvanskes.

Det er ophavsrettighederne og de brancher, der på forskellig vis er afhængige af, eller profiterer af eksistensen af ophavsrettigheder, der er fokus for denne analyse. I det følgende afsnit 2.2 gennemgås ophavsrettigheder derfor mere indgående.

2.2 Den danske lov om ophavsret

For at forstå ophavsrettens juridiske struktur er det hensigtsmæssigt at sondre mellem to typer af rettigheder: egentlige ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder. De egentlige ophavsrettigheder kan igen opdeles i økonomiske rettigheder og ideelle rettigheder.

Beskyttet af de egentlige ophavsrettigheder er frembringelser, der anses for "værker" i ophavsretlig forstand, mens de ophavsretsbeslægtede rettigheder beskytter en række forskelligartede frembringelser og præstationer, der ikke anses for "værker" i ophavsretlig forstand. Til denne gruppe hører udøvende kunstners præstationer (skuespillere, sangere, musikere, m.v.) samt forskellige former for producentbeskyttelse. Beskyttelsen efter de ophavsretsbeslægtede rettigheder er gennemgående svagere og korterevarende end den egentlige ophavsretsbeskyttelse, men forskellene er ikke så store, som de har været tidligere.

For at en frembringelse er et værk i ophavsretlig forstand, skal den være original, og det betyder, at den skal være udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse – man siger også, at værket skal have værkshøjde. Dette er ikke en normativ vurdering af, om værket er god eller dårlig kunst, men alene et spørgsmål om forhold bag værkets tilblivelse. Betingelsen om at værket skal være originalt, indebærer fra en snæver juridisk betragtning, at det kun er fysiske personer og ikke virksomheder, der kan skabe ophavsretligt beskyttede værker, og at ophavsretten derfor altid opstår hos en fysisk person. Dette udelukker ikke at mange værker skabes inden for rammerne af en virksomhed, men i disse tilfælde overføres rettighederne fra den oprindelige ophavsmand til virksomheden - som regel ved aftale. Til sammenligning vil de fleste typer af ophavsretsbeslægtede rettigheder kunne opstå hos virksomheder eller andre juridiske personer.

Ophavsrettens historie

Ophavsrettens udformning har været tæt knyttet til den teknologiske udvikling. Med introduktionen af bogtrykkerkunsten og kobberstikket i Europa i midten af det 15. århundrede opstod et væsentligt behov for retlig beskyttelse af åndsprodukter, og fra ca. 1500 blev udstedt særlige privilegier i form af en eneret til at trykke et bestemt værk i en bestemt periode. Danmark var et af de første lande i verden, der vedtog ophavsretslovgivning med en forordning af 7.1.1741 om forbud mod eftertryk af bøger. Forordningen blev i 1857 afløst af en lov om forfatterret, der har mange lighedstræk med dagens ophavsretslovgivning. Det er ikke et tilfælde, at forfatterretsloven blev vedtaget i forbindelse med industrialiseringen, der bl.a. medførte rotationspressen og masseproduktion til et bredt marked for industrikultur. Efterfølgende teknologiske fremskridt har tilsvarende haft stor betydning for ophavsrettens udformning, f.eks. grammofonpladen, radio, TV, satellit- og kabel-TV, databaser, software, og ophavsrettens, seneste, men endnu ikke helt afklarede, udfordring er den netbaserede

digitale teknologi, der skaber retlige problemer vedrørende bl.a. hjemmesider, søgemaskiner og hyperlinks.

Dansk ophavsret har ikke kunnet leve sit eget liv, men er påvirket af flere vigtige internationale regelsæt, der stiller krav til den nationale ophavsretslovgivning. Det drejer sig navnlig om en række konventioner, der administreres af WIPO, TRIPs-aftalen, der administreres af WTO, samt (indtil videre) 8 direktiver, der er vedtaget i EU-regi. De internationale regler har været den væsentligste årsag til ophavsrettens ekspansion i de senere år – stadig flere typer af frembringelser trækkes inden for ophavsrettens område, og retsbeskyttelsen bliver stadig stærkere. På trods af disse tiltag på den internationale arena, er der dog stadig væsentlige forskelle på ophavsretten i de forskellige lande, også inden for EU.

Værkskategorier

De egentlige ophavsrettigheder beskytter litterære og kunstneriske værker. Dette omfatter skøn- og faglitteratur (også hvis de fremtræder i f.eks. morse, stenografi eller Braille-skrift), breve, digte, nyhedsartikler (herunder interviews), musikkompositioner, sceneværker, filmværker, billedkunst (malerier, fotografiske værker, relieffer, skulpturer og installationer), landkort, tekniske tegninger, bygningskunst (som både omfatter arkitekttegninger og opførte bygninger), brugskunst, smykker, edb-programmer, samleværker (f.eks. antologier og leksika, og typisk også hjemmesider og multimedieprodukter) og databaser. Ophavsretten beskytter også bearbejdelser af værket, dvs. oversættelser, versioneringer, filmatiseringer m.v. Der er kun nogle enkelte litterære værker, der udtrykkeligt er undtaget ophavsretsbeskyttelse. Det drejer sig om love, administrative forskrifter, retsafgørelser og lignende offentlige aktstykker.

For de fleste værkskategorier er der sjældent den store tvivl om, at betingelsen for ophavsretsbeskyttelse (originalitet) er opfyldt. Det gælder dog ikke brugskunst, hvor der er afsagt et stort antal retsafgørelser om f.eks. møbler, pejse, gryder, lamper, glas, bestik, porcelæn og meget andet. Disse produkter er ikke altid ophavsretsbeskyttede. For at opnå beskyttelse skal de være originale. Dette kan være en vanskelig vurdering. Som tommelfingerregel kan man sige, at produkter skabt af velrenommerede designere typisk vil anses for originale. Der er således ingen tvivl om, at Arne Jacobsens stol Myren er original, selvom den er en simpel konstruktion udtrykt i et funktionalistisk formsprog, mens discountmøbelhusenes spisebordsstole, der lige som Myren er stålørstole med en skal af dampbøjet finér, næppe er det.

Der er flere typer af frembringelser, der normalt ikke anses for værker i ophavsretlig forstand. Det gælder f.eks. TV-programkoncepter (TV-formats), som dog efter omstændighederne kan være ophavsretsbeskyttede. Hovedreglen er, at forskellige former for forretningskoncepter ikke har en egentlig ophavsretsbeskyttelse. En noget lignende tilfældegruppe er beklædningsgenstande, der normalt antages ikke at nyde ophavsretlig beskyttelse, men det kan ikke udelukkes i konkrete tilfælde.

Ophavsretsbeskyttelsen

Ophavsretten giver en beskyttelse af selve værket i dets konkrete form, ikke af ideen bag værket. Man kan således ikke få ophavsret til en stilart eller en udtryksform.

Den egentlige ophavsret giver en enhedsbeskyttelse i den forstand, at retsbeskyttelsens indhold principielt er det samme, uanset om der er tale om et digt, et edb-program e.a. Til sammenligning kan beskyttelsens indhold efter de ophavsretsbeslægtede rettigheder variere afhængig af rettighedstype. Ophavsretten giver ophavsmanden eneret til at fremstille eksemplarer af værket og til at gøre værket tilgængeligt for almenheden. Derudover har ophavsmanden ideelle rettigheder (droit moral). De ideelle rettigheder inddeles i faderskabsretten, hvorefter ophavsmanden har krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, og respektretten, hvorefter værket ikke må ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse. Ophavsrettigheder er i udgangspunktet overdragelige, hvilket er af overordentlig stor betydning for en effektiv kommerciel udnyttelse af rettighederne. De ideelle rettigheder er dog principielt uoverdragelige, idet ophavsmanden kun kan fratage denne ret, når det gælder en efter art eller omfang afgrænset brug af værket.

Normalt kræver overdragelse af ophavsrettigheder en udtrykkelig aftale. Med hensyn til værker frembragt af en arbejdstager i et ansættelsesforhold er der i retspraksis udviklet en regel om, at retten overgår til arbejdsgiveren i det omfang, som er nødvendigt for arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed. Det afgørende er, hvad der kan anses for arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed. Et dagblad skal ikke indhente samtykke fra en fastansat journalist for at trykke journalistens artikel i dagens avis, men hvis dagbladet videresælger artiklen til andre medier, kræver det journalistens samtykke. Ophavsretsloven indeholder en særlig regel om, at retten til edb-programmer frembragt i ansættelsesforhold overgår til arbejdsgiveren. Spørgsmål om ophavsretten i ansættelsesforhold vil i øvrigt sædvanligvis være reguleret i ansættelsesaftalen.

Ophavsretten varer indtil 70 år efter ophavsmandens dødsår.

Ophavsretsbeslægtede rettigheder

Udøvende kunstnere (musikere, sangere, skuespillere m.fl.), der fremfører et litterært eller kunstnerisk værk, er beskyttet i en periode på 50 år, mod at deres præstation optages på bånd, film eller andet medie, og mod at deres præstation gøres tilgængelig for almenheden f.eks. ved TV-spredning. Betingelsen om, at der skal være tale om fremførelse af et litterært eller kunstnerisk værk indebærer, at f.eks. cirkusartister og sportsfolk ikke er beskyttet.

Producenter af lydoptagelse og af optagelser af levende billeder indrømmes en ren producentbeskyttelse. Lyd- og billedoptagelser må således ikke uden producentens

(fremstillersens) samtykke eftergøres eller gøres tilgængelige for almenheden, før efter 50 år fra udgangen af det år, hvor optagelsen fandt sted. Det er selve den tekniske handling ved optagelse af lyd eller levende billeder, der er beskyttet. Der stilles derfor ikke noget krav om kunstnerisk kvalitet eller skabende indsats. Radio- og fjernsynsforetagende har en tilsvarende 50-årig producentbeskyttelse for så vidt angår deres udsendelser. Det må i øvrigt bemærkes, at andre producenter så som forlæggere og bogtrykkere ikke har en lignende selvstændig producentbeskyttelse.

Fotografiske værker er som nævnt beskyttet efter egentlige ophavsrettigheder, hvilket kræver at fotografiet er "originalt" i ophavsretlig forstand. Alle fotografier, uanset om de er original eller ej (dvs. inkl. f.eks. snapshots), er imidlertid indrømmet en særlig ophavsretsbeslægtet beskyttelse i en periode på 50 år. Fotokopiering og fotografiske trykmetoder (f.eks. off-set) er dog ikke omfattet. Bortset fra beskyttelsestidens længde er der ikke den store praktiske forskel på denne beskyttelse og den egentlige ophavsretsbeskyttelse.

Sammenstillinger og databaser vil tilsvarende være beskyttet efter de egentlige ophavsrettigheder, hvis sammenstillingen eller udvælgelsen af de sammenstillede data er "original". Dette retsværn suppleres af en ophavsretsbeslægtet beskyttelse, der beskytter et katalog, en tabel, en database eller lignende. Der kræves i den forbindelse ingen særlig skabende indsats, men derimod at fremstilleren har foretaget "en væsentlig investering" i fremstillingen heraf, eller at der er tale om sammenstilling af et "større antal oplysninger".

Ophavsretten er en ud af flere former for beskyttelse af immaterielle rettigheder.

Ophavsretten beskytter værker med en vis originalitet – kaldet værkshøjde.

Udover den egentlige ophavsretslike beskyttelse er der ophavsretsbeslægtede rettigheder, der beskytter en række frembringelser og præstationer.

Ophavsrettigheder udløber 70 år efter ophavsmandens død, men ophavsretsbeslægtede rettigheder varer 50 år.

3 Ophavsretsbrancherne

Mange brancher er på forskellig vis og i forskellig grad afhængige af ophavsrettigheder, og tilsammen bidrager de betydeligt til den danske økonomi. Variationen i ophavsrettigheders funktion for de forskellige brancher betyder dog, at analyser af den samfundsøkonomiske betydning af ophavsrettigheder ofte opdeler de berørte brancher i tre grupper: ophavsretsbaserede brancher, ophavsretsafhængige brancher og ophavsretsrelaterede brancher (WIPO 2002, EU Kommissionen 2003). Denne opdeling anvendes også i denne rapport og de tre branchegrupper gennemgås derfor i de følgende afsnit 3.1, 3.2 og 3.3.

3.1 Ophavsretsbaserede brancher

Ophavsretsbaserede brancher kaldes på engelsk ofte for "core copyright" brancher, fordi det er netop disse brancher, der er i centrum i produktionen af materiale omfattet af lovgivningen om ophavsret.

Alle brancher, der primært skaber, producerer eller distribuerer produkter og andre goder omfattet af ophavsrettigheder, tilhører gruppen af ophavsretsbaserede brancher. Ophavsrettighederne udgør grundlaget for disse branchers eksistens, og de kan kun bidrage til samfundsøkonomien, fordi lovgivningen sikrer dem rettigheder til værkerne bag deres produkter. De ophavsretsbaserede brancher er listet i boksen nedenfor og gennemgås i det resterende afsnit 3.1. Det er disse brancher, der menes, når der i denne analyse tales om ophavsretsbaserede brancher².

- Presse og litteratur
- Musik, teater- og operaproduktioner
- Film og video
- Radio og TV
- Fotografi
- Visuel og grafisk kunst
- Reklame
- Software og databaser

² Brancherne er udvalgt på baggrund af de retningslinier, der er opstillet af WIPO (WIPO 2003).

Presse og litteratur: Branchegruppen omfatter både pressebureauer, diverse trykkerier, før- og efterbehandling samt udgivelse af bøger, blade, dagblade og andre udgivelser. Derudover er også bog- og papirhandlere inkluderet, ligesom biblioteker og arkiver også medregnes til denne branchegruppe. Pressebureauer samt biblioteker og arkiver er ikke omfattet af regnskabsstatistikken, og deres indtjening er derfor ikke oplyst til Danmarks Statistik. Så vidt muligt estimeres disse branchers omsætning med udgangspunkt i tilgængelige data³.

Musik, teaterproduktioner og opera: Denne branchegruppe omfatter alle led i produktionen og mangfoldiggørelse af musik, teater og opera. Både drift af teater, koncertsale og kulturhuse er inkluderet, ligesom selve den udøvende kunstneriske virksomhed, samt reproduktion og udgivelse af den kunstneriske produktion. Udøvende kunstnerisk virksomhed og drift af teatre, koncertsale og kulturhuse er ikke omfattet af regnskabsstatistikken, og deres indtjening er derfor ikke oplyst til Danmarks Statistik.

Film og video: Branchegruppen film og video omfatter udover selve produktionen af film og video også formidling og fremvisning af film og video. Disse brancher er ikke omfattet af regnskabsstatistikken, og deres indtjening er derfor ikke oplyst til Danmarks Statistik.

Radio og TV: Branchegruppen er sammensat af to brancher: TV- og radiovirksomhed og telekommunikation. TV- og radiovirksomhed er ikke omfattet af regnskabsstatistikken, og deres indtjening er derfor ikke oplyst til Danmarks Statistik. Telekommunikation indgår først i regnskabsstatistikken fra 2003.

Fotografi: Denne branchegruppe omfatter kun selve den fotografiske virksomhed, fremstilling af udstyr og forarbejdning er inkluderet i andre branchegrupper.

Kunsthandel og gallerivirksomhed: Branchegruppen indeholder kun kunsthandel og gallerivirksomhed.

Reklame: Denne branchegruppe dækker over brancherne reklame og markedsføringsbureauer.

Software og databaser: Denne branchegruppe omfatter både udviklingen af software, databehandling og databaseværter og formidlere. Udvikling af software var indtil 2003 slået sammen med "Udvikling af kundespecifikt software og konsulentbistand i forbindelse med software".

³ Dette gælder for alle brancher, der ikke indberetter regnskabsdata til Danmarks Statistik

3.2 Ophavsretsafhængige brancher

De ophavsretsafhængige brancher betegnes også ofte som ophavsretsbranchens "hardware" producenter. Det er brancher, hvis forretning er knyttet til produktionen af udstyr til produktion og forbrug af ophavsretsbaserede produkter.

De brancher, der her defineres som ophavsretsafhængige, er altså brancher, som ikke selv skaber og producerer produkter omfattet af ophavsrettigheder, men alligevel er direkte afhængige af sådanne produkter. Hvis man ikke medtog de ophavsretsafhængige brancher, ville den samfundsøkonomiske effekt af ophavsrettigheder blive fejlagtig lille. Selvom man med rette kan argumentere, at produktionen af fjernsyn, dataudstyr og fotografiapparater ikke i sig selv er baseret på ophavsrettigheder, så er disse apparater unægtelig nært knyttet til den kunstneriske ophavsretsbaserede produktion af tv, software og bøger. Som eksempelvis branchen "Foto- og filmudstyr" illustrerer, er koblingen dog ikke entydig, da de goder, de ophavsretsafhængige brancher producerer, også kan bruges til andet end ren ophavsretsbaseret produktion – i dette tilfælde eksempelvis familiefotos. Det er en væsentlig årsag til, at de to grupper af brancher adskilles i denne analyse. I boksen nedenfor er de ophavsretsafhængige brancher listet. Det er disse brancher der menes, når de ophavsretsafhængige brancher omtales i denne analyse⁴.

- TV- radio og andet apparatur
- Computere og andet IT-udstyr
- Foto- og filmudstyr
- Musikinstrumenter
- Fotokopiering
- Papir

TV- radio og andet apparatur: Denne branchegruppe indeholder fremstilling af TV-radio og andet apparatur, samt engroshandel og forretninger, der sælger apparaterne.

Computere og andet IT-udstyr: Denne branchegruppe spænder fra fremstilling til engros- og detailhandel med computere og andet IT-udstyr. Før 2003 var både engros- og detailhandel slået sammen med de tilsvarende kategorier for kontormaskiner.

Foto- og filmudstyr: Denne branchegruppe dækker over fremstilling af fotografisk udstyr, handel med fotografiske artikler og fotoforretninger.

⁴ Brancherne er udvalgt på baggrund af de retningslinier, der er opstillet af WIPO (WIPO 2003)

Musikinstrumenter: Denne branchegruppe indeholder fremstilling og handel med musikinstrumenter.

Fotokopiering: Denne branchegruppe spænder fra fremstilling til engros- og detailhandel med kontormaskiner. Før 2003 var både engros- og detailhandel slået sammen med de tilsvarende kategorier for computere og IT-udstyr.

Papir: Denne branchegruppe spænder fra fremstilling af papirmasse, papir og pap til engroshandel med bøger, papir og pap.

3.3 Ophavsretsrelaterede brancher

Koblingen til ophavsret er mere uklar og af varierende styrke for de ophavsretsrelaterede brancher. Problematikken om hvor stor en del af branchernes aktiviteter, der skal tilskrives ophavsrettigheder, er endnu større for de ophavsretsrelaterede brancher end for de ophavsretsafhængige brancher. Der er tale om en rodebunke af brancher, der alle på en eller anden måde og i forskellig grad har en relation til ophavsret. Nogle analyser vælger derfor at udelade disse brancher, mens andre opdeler dem i flere grupperinger. I denne analyse har vi valgt at følge tidligere udarbejdede retningslinier fra WIPO og EU Kommissionen og bibeholde gruppen af brancher. Det skal dog understreges, at det ikke er al aktivitet inden for disse brancher, der kan tilskrives ophavsrettigheder. I boksen nedenfor er de brancher, der er medtaget i denne rapport, listet⁵.

- Tøj, tekstiler og fodtøj
- Juveler og mønter
- Møbler
- Husholdning, porcelæn og glas
- Tapet og tæpper
- Legetøj og spil
- Arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsyn
- Indretningsarkitekter
- Museer

Tøj, tekstiler og fodtøj: Denne branchegruppe indeholder både produktions-, engros- og detaileddet, der er koblet til tøj, tekstiler og fodtøj.

⁵ Brancherne er udvalgt på baggrund af de retningslinier, der er opstillet af WIPO (WIPO 2003)

Juveler og mønter: Branchegruppen omfatter både fremstilling af smykker, bijouterivarer, engroshandel med varerne og urmagere, guldsmede og juvelerforretninger.

Møbler: Denne branchegruppe spænder fra fremstilling af møbler over engroshandel til forretninger, der handler med møbler.

Husholdning, porcelæn og glas: Denne branchegruppe er ganske blandet og indeholder både fremstilling af glas, glasprodukter, tekstilvarer (undtagen beklædningstekstiler), diverse træprodukter, husholdnings- og toiletartikler af pap og papir og diverse færdige metalprodukter. Dertil kommer engroshandel med disse produktgrupper.

Tapet og tæpper: Denne branchegruppe omfatter fremstilling af boligtekstiler, tæpper og tapet, engroshandel og forretninger med boligtekstiler, tæpper, farve og tapet.

Legetøj og spil: Denne branchegruppe spænder fra fremstilling af legetøj og spil over engroshandel til forretninger, der handler med legetøj og spil.

Arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsyn: Denne branchegruppe indeholder kun branchen arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsyn.

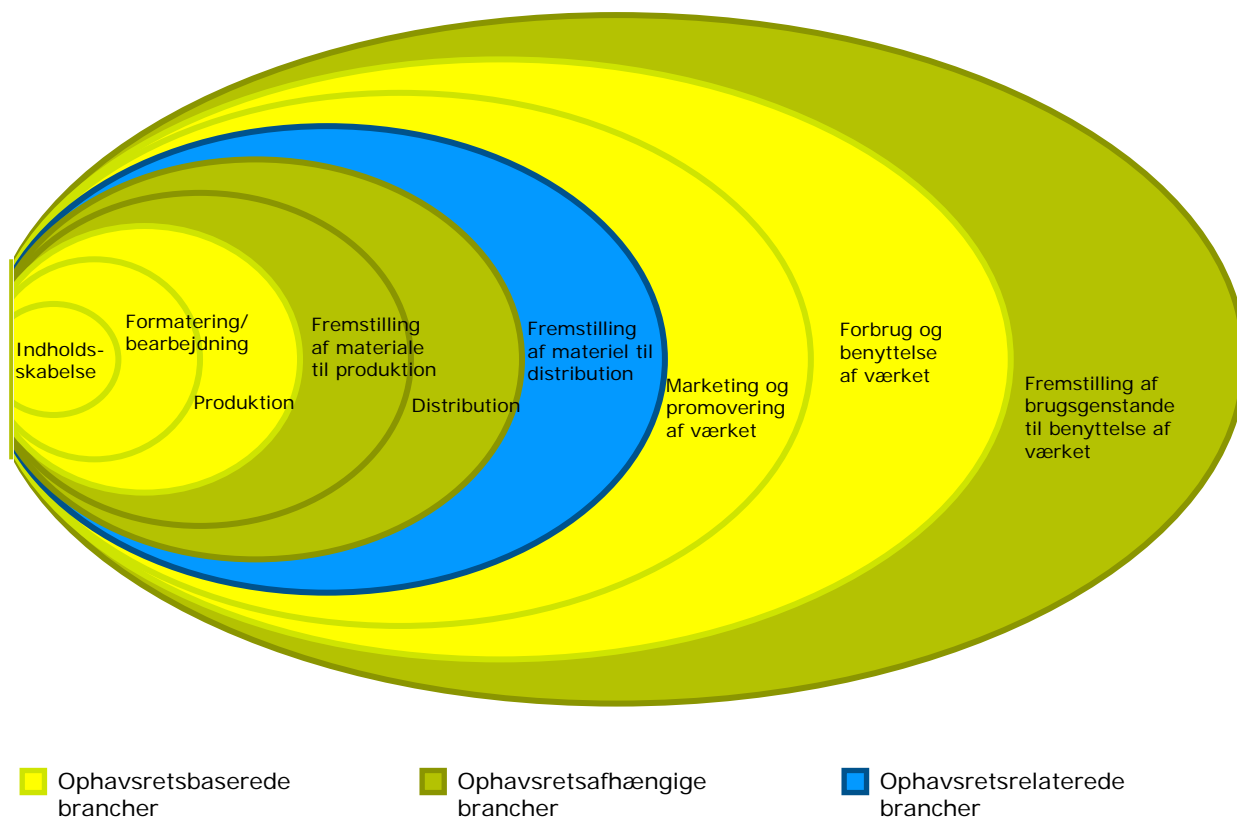
Indretningsarkitekter: Denne branchegruppe omfatter indretningsarkitekter, formgivning og industrielt design.

Museer: Museer er det eneste indhold i denne kategori. Denne branche er ikke omfattet af regnskabsstatistikken, og dens indtjening er derfor ikke oplyst til Danmarks Statistik.

3.4 Ophavsretsbrancherne betragtet som værdikæder

De tre typer af ophavsretsbrancher – ophavsretsbaserede brancher, ophavsretsafhængige brancher og ophavsretsrelaterede brancher – er gennem samhandel koblet i det, man kalder værdikæder, hvor nogle led er mere koblet til ophavsrettigheder end andre. Disse værdikæder kan forstås som lag af økonomisk aktivitet. Udgangspunktet for værdikæden er de ophavsretsbaserede brancher, hvor det ophavsretsbeskyttede indhold skabes. Herfra spredes de økonomiske effekter gennem andre ophavsretsbrancher som ringe i vandet. I de ophavsretsbaserede brancher er koblingen til det ophavsretsbeskyttede produktindhold stærk og simpel, men jo længere man bevæger sig fra værdikædens start, jo svagere og jo mere kompliceret bliver koblingen. Derfor bør der skelnes mellem ophavsretsbaserede, ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher. Figur 3.1 viser et generelt eksempel på værdikæden for et produkt i ophavsretsbrancherne.

Figur 3.1: Et generelt eksempel på værdikæde i ophavsretsbrancherne.

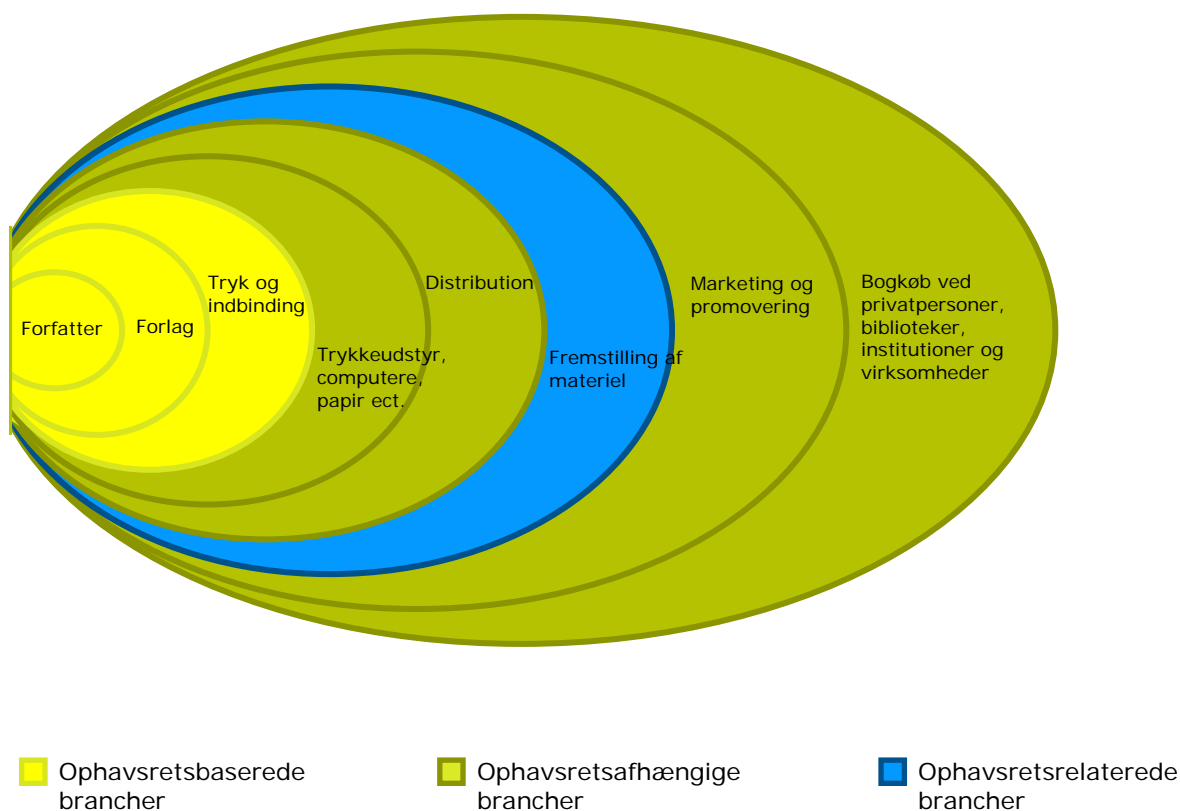
Baseret på EU Kommissionen 2003: 18

Det kreative indhold skabes i de ophavsretsbaseerede brancher, også formatering, bearbejdning og produktion foregår indenfor disse brancher. I produktionen er der typisk brug for en række materialer – eksempelvis lærreder til kunstmalere og optageudstyr til radioproduktion – brancher med sådanne forretningsområder hører til de ophavsretsafhængige brancher. Også distributionen af de kreative produkter henregnes til de ophavsretsafhængige brancher. Brancher, der fremstiller materiel til brug ved distributionen, hører derimod til de ophavsretsrelaterede brancher, da de typisk også leverer til mange andre brancher. De brancher, der laver marketing og promotion af de kreative produkter, tilhører også de ophavsretsbaseerede brancher, ligesom de brancher, der anvender produkterne i forretningsøjemed. Endelig er der en række brancher, der skaber udstyr til brug ved afkodning og konsumtion af de kreative produkter, de henregnes til de ophavsretsafhængige brancher, da de uden den ophavsretsbeskyttede produktion af kreativt indhold ikke ville have nogen forretning.

Det generelle eksempel på, hvordan en værdikæde kan tage sig ud, kan ikke tjene som model for alle ophavsretsbeskyttede produkters værdikæder. Afhængigt af produktets art, produktionsform og konsumtionsmuligheder vil enkelte led udgå eller få større betydning. Disse forskelle illustreres her med to eksempler på værdikæder for produktionen af en bog og et fjernsynsprogram.

Figur 3.2 viser et eksempel på en typisk værdikæde for produktionen af en bog fra forfatterens hånd til salgsleddet. I bogproduktionen starter aktiviteten med at ophavsmanden, i dette tilfælde forfatteren, skaber et manuskript, dernæst antages manuskriptet af et forlag⁶ og efterfølgende involveres et trykkeri. Alle disse aktiviteter er placeret i de ophavsretsbaseerede brancher, da de uden ophavsretsbeskyttelsen af manuskriptet ikke ville eksistere i den form, vi kender dem i dag. Til disse processer, særligt trykningen, er der behov for en del udstyr. De brancher, der producerer dette udstyr, henregnes til de ophavsretsafhængige brancher. Der placeres også de brancher, der står for den første (engros) distribution af bøger. For at distributionen kan gennemføres, kræver det lastbiler og andet udstyr, producenterne af sådanne artikler producerer til mange brancher og hører derfor til de ophavsretsrelaterede brancher. Marketing og promovning af bøger foretages af virksomheder, der tilhører de ophavsretsbaseerede brancher, ligesom deciderede boghandlere. Da bøger er fysiske produkter, kræver det ikke udstyr for at benytte dem.

Figur 3.2 Eksempel på værdikæde for produktion af bøger.

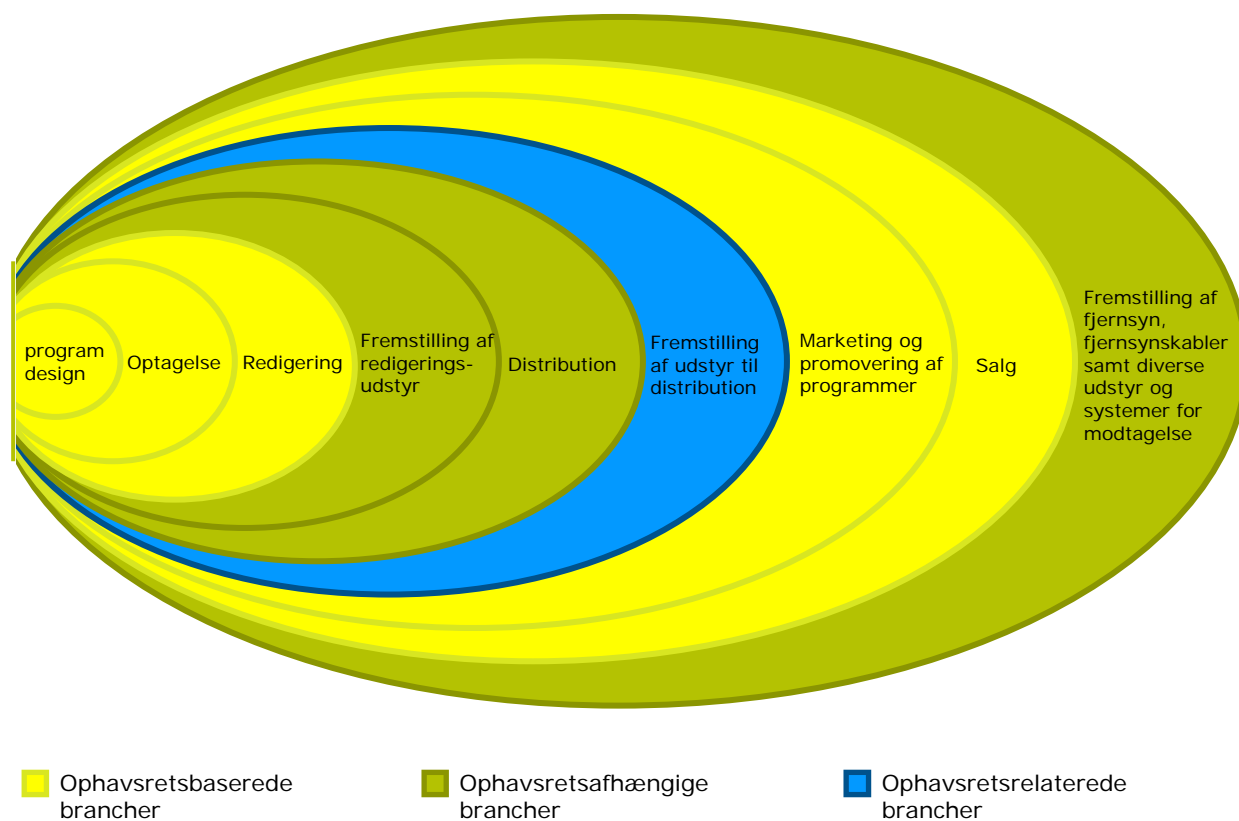

Baseret på EU Kommissionen 2003: 19

⁶ Det gælder selvfølgelig kun nogle manuskripter, men vi er her kun interesserede i de manuskripter, der rent faktisk ender med at blive trykt og udgivet.

Figur 3.3 viser et eksempel på en typisk værdikæde for produktionen af et fjernsynsprogram fra konceptudvikling og design, til det når seerne gennem stuens TV-apparat. Selve udviklingen af programmer, optagelser og redigering foregår alt sammen inden for de ophavsretsbase­rede brancher. Fremstilling af udstyr til programproduktion og redigering samt distribution af TV-programmerne henføres til de ophavsretsafhængige brancher, da de uden de ophavsretsbase­rede brancher ikke ville have meget at lave. De brancher, der fremstiller udstyret til brug ved distributionen – kabler og lignende – har også andre forretningsområder og hører derfor til de ophavsretsrelaterede brancher. Marketing, promov­ering og salg af TV-programmer foregår inden for de ophavsretsbase­rede brancher, mens brancher, der arbejder med fremstilling af fjernsyn og andet udstyr til at se programmerne med, betragtes som ophavsretsafhængige.

Figur 3.3 Eksempel på værdikæde for produktion af TV-programmer.

Baseret på EU Kommissionen 2003: 20

Figur 3.1, 3.2 og 3.3 illustrerer, hvordan betydningen af ophavsrettigheder skaber værdi for flere brancher end de, hvor det kreative indhold bliver produceret. Derfor må både ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher inddrages i en analyse af den samfundsøkonomiske betydning af ophavsrettigheder.

De ophavsretsbaseede, ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher er koblet sammen i værdikæder, hvor kreative, tekniske og administrative kræfter spiller sammen. Alle tre typer af input er nødvendige for kommercialiseringen af det kreative indhold, der produceres i de ophavsretsbaseede brancher. Således har ophavsrettigheder betydning for en lang række brancher, og brancher med helt andre forretningsområder bidrager til at skabe samfundsmæssig værdi på baggrund af kreative ideer.

De tre typer af ophavsretsbrancher er koblet sammen gennem værdikæder.

Værdikæderne følger til dels en generel model (figur 3.1), men for hvert enkelt kreativt produkt er der variationer.

Udgangspunktet for alle værdikæder i ophavsretsbrancherne er skabelsen af det ophavsretsbeskyttede kreative indhold.

Værdikæderne igennem knyttes de kreative processer sammen med administrative, tekniske og manuelle funktioner.

Ophavsretten har forskellig betydning for de forskellige led i værdikæderne.

4 Rapportens datagrundlag

Valget af datamateriale bygger på de retningslinier, World Intellectual Property Organization (herefter WIPO) har opstillet for analyser af ophavsrettigheder (WIPO 2003) og EU Kommissionens analyse af ophavsrettighedernes økonomiske effekt (EU Kommissionen 2003).

Datagrundlaget for denne rapport stammer fra Danmarks Statistiks generelle firmastatistik. Den er skabt ved integration af tre andre statistikker: Regnskabsstatistikken, Erhvervsbeskæftigelsesstatistikken og Firmaers køb og salg. De nyeste tal er for året 2003, og det er derfor dette år, der er udgangspunktet for den statistiske kortlægning. Dette suppleres med data for 1999 og 2001.

2003 er samtidig det år, hvor Danmarks Statistik reviderede de branchekoder, der bruges til at inddele dansk erhvervsliv i grupper. Erhvervslivet udvikler sig konstant, nye forretningsområder opstår og blomstrer op, mens andre svinder hen. Derfor er det af og til nødvendigt at revidere de eksisterende koder for at forbedre statistikken muligheder for at gengive virkelighedens tilstand. Desværre betyder en sådan revision også, at gamle brancher brydes op og slås sammen, mens nye brancher kommer til, hvilket skaber forhindringer for at følge en branches udvikling over tid. For denne rapport betyder det, at det er svært at sige noget med sikkerhed om ophavsretsbranchernes udvikling over tid. Problematikken ligger i, at definitionen af mange ophavsretsbrancher er ændret betydeligt med 2003 kategoriseringen. I kapitel seks gøres der dog et forsøg på at illustrere udviklingen, så godt som det kan lade sig gøre. Den manglende kontinuitet i data omgås ved at analysere gennemsnitsværdier frem for absolutte tal og andele.

De data, der indgår i denne analyse, er tal for antallet af firmaer og arbejdssteder, antallet af ansatte og tilknyttede personer samt tal for omsætning og værditilvækst i hver branche.

Et firma er den juridiske enhed, mens arbejdsstedet er den fysiske lokalitet. Hvis man ikke medtager inaktive firmaer, er der i Danmark flere arbejdssteder end firmaer. Antallet af firmaer og arbejdssteder er et udtryk for en branches størrelse, men for at vurdere branchernes størrelse kan man også se på det antal ansatte, der er tilknyttet, og beregne den gennemsnitlige størrelse af firmaerne.

Antallet af ansatte kan opgøres på flere måder. Antallet af årsværk inden for hver branche fortæller os, hvor mange fuldtidsstillinger der er beskæftiget. Et årsværk er et mål for, hvor mange timer der officielt arbejdes. En fuldtidsstilling svarer til et årsværk. Målt på denne måde tæller en fuldtidsansat, der er ansat hele året, som et

årsværk mens to deltidsansatte på halv tid, der er ansat hele året, også tæller som et årsværk og en fuldtidsansat, der kun er ansat et halvt år, tæller som et halvt årsværk. En anden metode til at måle antallet af ansatte er at se på det antal personer, der er tilknyttet hvert firma. Ved at anvende begge mål får vi i denne rapport mulighed for at se på de enkelte branchers anvendelse af løst- og deltidsansatte.

Endelig kan branchernes størrelse opgøres ved hjælp af regnskabsdata for omsætning og værditilvækst. Omsætningen fortæller os om størrelsen af den pengegennemstrømning, der er i brancherne. Som supplement kan man anvende værditilvæksten som et mål for den samfundsmæssige værdi, der skabes i hver branche.

Nogle brancher indberetter ikke regnskabstal til Danmarks Statistik, hvilket betyder at man ikke kender deres værditilvækst og må estimere deres omsætning ud fra andre kendte forhold. Desværre er mange af disse indenfor ophavsretsbrancherne. Bilag 2 indeholder en oversigt over problematiske brancher.

I nogle af de enkelte brancher er der ganske få virksomheder eller virksomheder med tydelig dominans. Disse brancher er underlagt diskretionshensyn. Det betyder, at enkelte data ikke er offentligt tilgængelige for de pågældende brancher. Når der tales om ophavsretsbrancherne samlet, er det inklusiv disse enkelte diskretionerede data, og der vil derfor være mindre forskelle mellem summen af de enkelte brancher eller branchegrupper og værdierne for ophavsretsbrancherne i alt. Diskretionen betyder, at de ophavsretsbaserede, de ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher lagt sammen ikke summer op til samme total som gruppen af ophavsretsbrancher samlet – enkelte brancher er udeladt fra de ophavsretsbaserede og ophavsretsafhængige brancher af diskretionshensyn.

Rapporten bygger på retningslinier udarbejdet af WIPO og EU Kommissionen.

Data kommer fra Danmarks Statistiks generelle firmastatistik.

Nyeste data er for 2003, de suppleres med data for 1999 og 2001.

Branchekoderne for de danske brancher ændres i 2003, derfor analyseres udviklingen over tid ved hjælp af gennemsnitsværdier.

For enkelte brancher er regnskabstal diskretionerede eller indberettes ikke til Danmarks Statistik.

5 Kortlægning af ophavsrettens økonomiske betydning

I dette kapitel kortlægges den økonomiske betydning af de danske ophavsretsbrancher statistisk med udgangspunkt i tal for 2003. Formålet er at vurdere omfanget og karakteren af ophavsretsbranchernes økonomiske betydning for det danske erhvervsliv samt at identificere eventuelle variationer mellem de tre grupper af brancher, der kan skyldes forskelle i kobling til ophavsrettigheder.

I de følgende afsnit 5.1 gennemgås først alle ophavsretsbrancherne samlet, derefter behandles de ophavsretsbaseerede brancher i afsnit 5.2, så de ophavsretsafhængige brancher i afsnit 5.3 og de ophavsretsrelaterede brancher i afsnit 5.4. Hver gruppe af ophavsretsbrancher analyseres samlet og opdelt på hver af de enkelte brancher. I dette relativt lange kapitels afsluttende afsnit 5.5 opsummeres resultaterne.

5.1 Et overblik over ophavsretsbrancherne

I Danmark er der i 2003 ialt 275.712 firmaer og 326.714 arbejdssteder, af disse er der 31.704 firmaer og 37.292 arbejdssteder inden for ophavsretsbrancherne⁷. Ophavsretsbrancherne udgør således knap 11,5 % af alle danske firmaer og arbejdssteder.

Figur 5.1 viser andelen af alle danske firmaer og arbejdssteder, der er inden for ophavsretsbrancherne. De ophavsretsrelaterede brancher udgør over halvdelen af firmaerne og arbejdsstederne inden for ophavsretsbrancherne, denne gruppe udgør omkring 6,5 % af alle danske firmaer og arbejdssteder. De ophavsretsbaseerede brancher udgør godt 3,5 % af alle danske firmaer og arbejdssteder, mens de ophavsretsafhængige kun udgør lige over en procent.

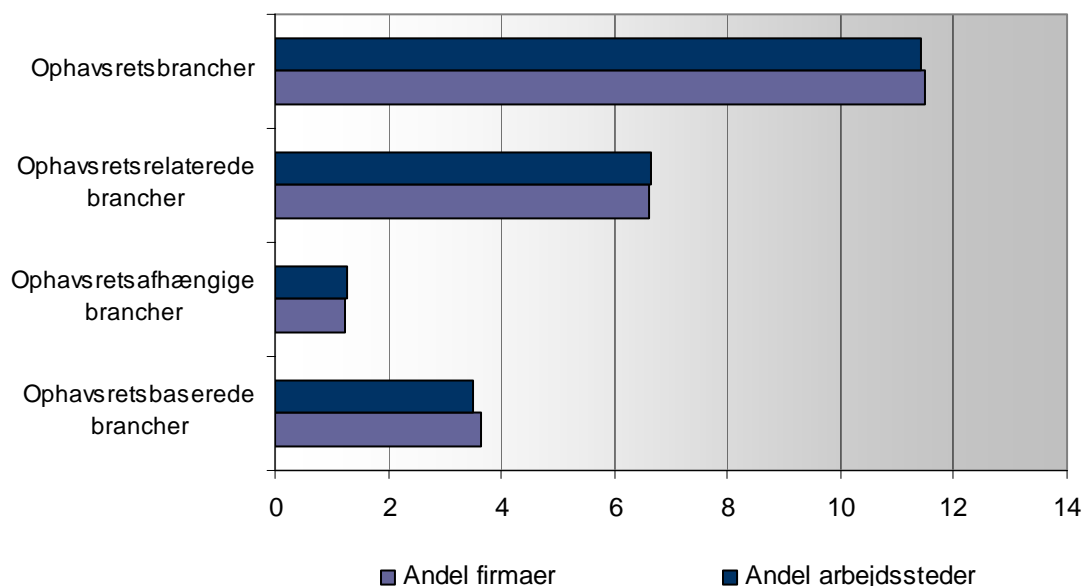
For alle danske brancher generelt gælder det, at der er knap 20 % flere arbejdssteder end firmaer. Dette træk er også gennemgående for både de ophavsretsbaseerede, ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher. Antallet af arbejdssteder knyttet til hver enkelt virksomhed inden for og ophavsretsbrancherne som helhed og de tre grupper af ophavsretsbrancher adskiller sig således ikke fra det danske erhvervsliv generelt i 2003.

I alle danske virksomheder er der i alt beskæftiget, hvad der svarer til 2.168.346 årsværk, og 2.887.668 personer er tilknyttet det danske erhvervsliv som fuldtids- eller

⁷ Danmarks Statistik 2006, inklusiv diskretionerede data.

deltidsansatte og ansatte på kortere eller længere kontrakter. Af disse er de 225.843 årsværk og de 301.410 personer tilknyttet ophavsretsbrancherne⁸.

Figur 5.1 Andelen af danske firmaer og arbejdssteder i ophavsretsbrancherne, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Figur 5.2 viser andelen af alle årsværk og personer tilknyttet hele det danske erhvervsliv, der er indenfor ophavsretsbrancherne.

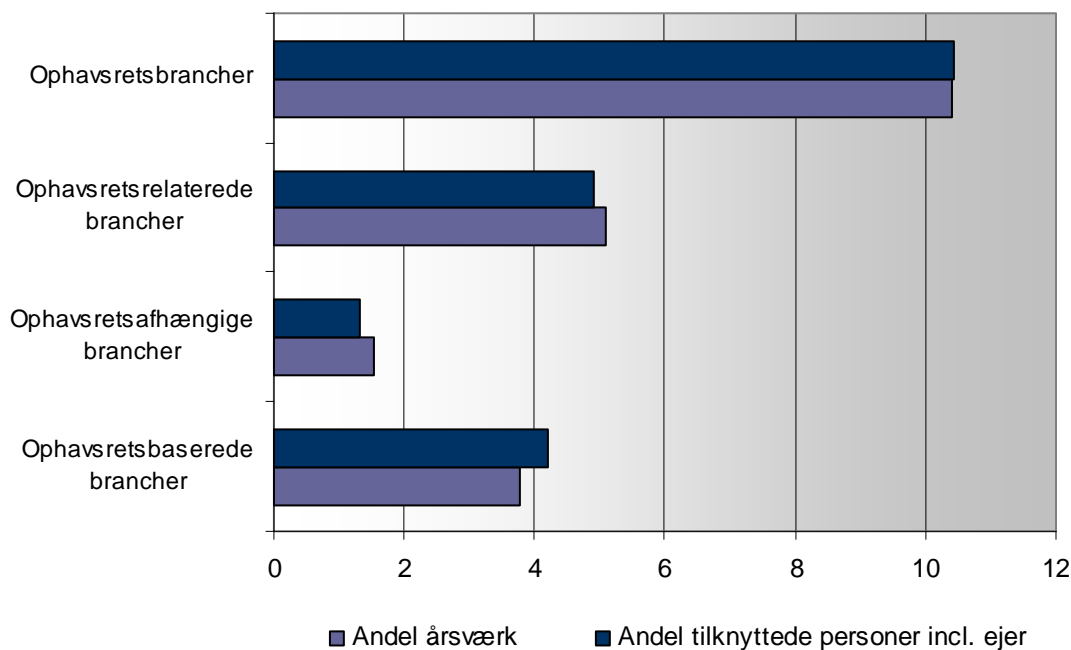
For ophavsretsbrancherne generelt udgør både andelen af ansatte (målt i årsværk) og andelen af personer tilknyttet branchen godt 10 % af det samlede danske erhvervsliv. For alle danske brancher tilsammen er der i 2003 33 % flere personer tilknyttet, end der er fuldtidsstillinger. Der er altså en del medarbejdere, der er løst tilknyttet, arbejder på deltid eller har flere arbejdssteder.

For de ophavsretsrelaterede og de ophavsretsafhængige brancher er forholdet dog en smule anderledes. For disse brancher udgør antallet af årsværk en større andel af det danske erhvervsliv end antallet af tilknyttede personer gør. Omvendt forholder det sig for de ophavsretsbaserede brancher. Her udgør andelen af tilknyttede personer en større andel, end branchernes fuldtidsstillinger udgør af det samlede danske erhvervsliv.

Der er altså relativt flere personer tilknyttet de ophavsretsbaserede brancher, end der er årsværk inden for brancherne. Det betyder, at flere personer har en løs eller deltidstilknytning til de ophavsretsbaserede brancher, end generelt for det danske erhvervsliv.

⁸ Danmarks Statistik 2006, inklusiv diskretionerede data.

Figur 5.2 Andelen af årsværk i alle danske brancher, der er inden for ophavsretsbrancherne, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

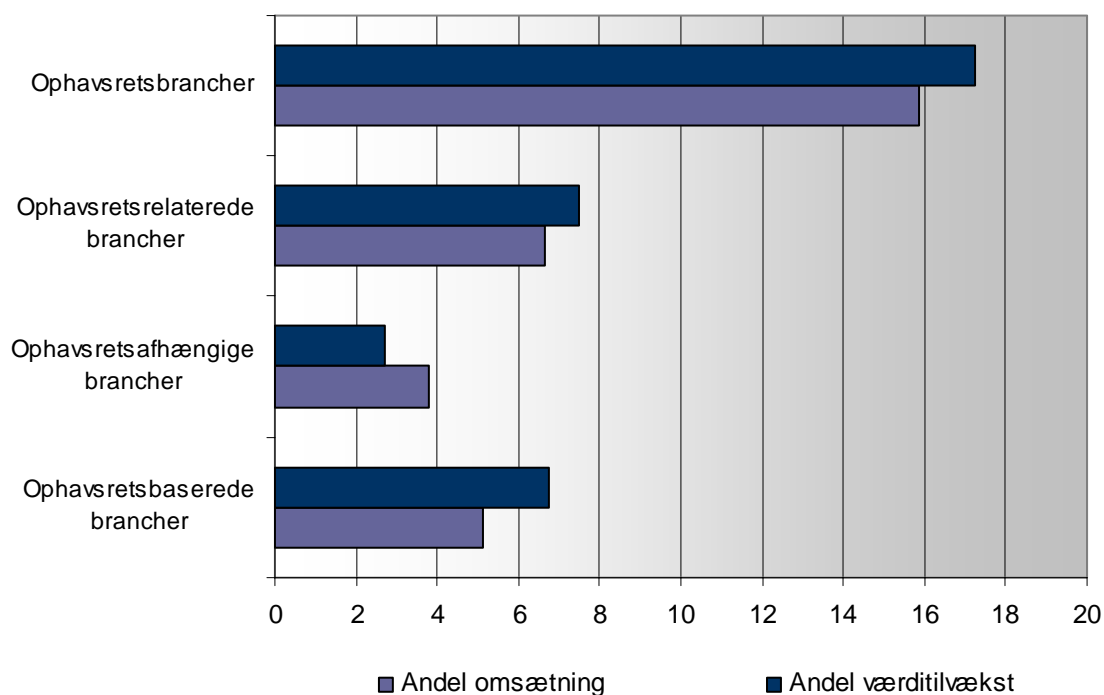
Figur 5.3 viser hvor stor en andel af dansk erhvervslivs samlede omsætning og værditilvækst, der er skabt af ophavsretsbrancherne.

Ophavsretsbranchernes omsætning udgør tilsammen knap 16 % af det samlede danske erhvervslivs omsætning på 2.380 milliarder kr.⁹ Deres andel af værditilvæksten udgør godt 17 % af den samlede danske værditilvækst på 634 milliarder kr.¹⁰. De ophavsretsrelaterede brancher tegner sig både for den største del af ophavsretsbranchernes omsætning og værditilvækst – omkring 7 % af det samlede danske erhvervslivs. De ophavsretsbaserede brancher følger umiddelbart efter, her udgør omsætningen 5 % af det samlede danske erhvervsliv og værditilvæksten knap 7 %. Det er karakteristisk for de ophavsretsbaserede brancher, at værditilvæksten udgør en relativt større andel af den samlede sum for hele det danske erhvervsliv end omsætningen. Dette gælder også for de ophavsretsrelaterede brancher, mens de ophavsretsafhængige branchers omsætning udgør en større andel af dansk erhvervslivs samlede resultat end værditilvæksten.

⁹ Kilde: særkørsel fra Danmarks Statistik 2006.

¹⁰ Kilde: særkørsel fra Danmarks Statistik 2006.

Figur 5.3 Andel af omsætning og værditilvækst i alle danske brancher, der er inden for ophavsretsbrancherne, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Når det gælder antallet af firmaer, arbejdssteder, årsværk og tilknyttede personer, udgør ophavsretsbrancherne, vist i figur 5.1 og 5.2, omkring 11 % af det samlede danske erhvervsliv, men betragter man branchernes omsætning og værditilvækst er andelen større. Ophavsretsbrancherne skaber altså større omsætning og værditilvækst per firma/arbejdsplads og per ansat/tilknyttet person end de øvrige danske brancher. Dette aspekt behandles i kapitel seks.

Firmaer og arbejdssteder samt antallet af ansatte målt som årsværk og tilknyttede personer inden for ophavsretsbrancherne udgør 11 % af Danmarks samlede erhvervsliv.

Omsætningen og værditilvæksten inden for ophavsretsbrancherne udgør hhv. 16 % og 17 % af det samlede danske erhvervsliv.

De ophavsretsrelaterede brancher udgør over halvdelen af ophavsretsbrancherne på alle de seks indikatorer for samfundsøkonomisk effekt.

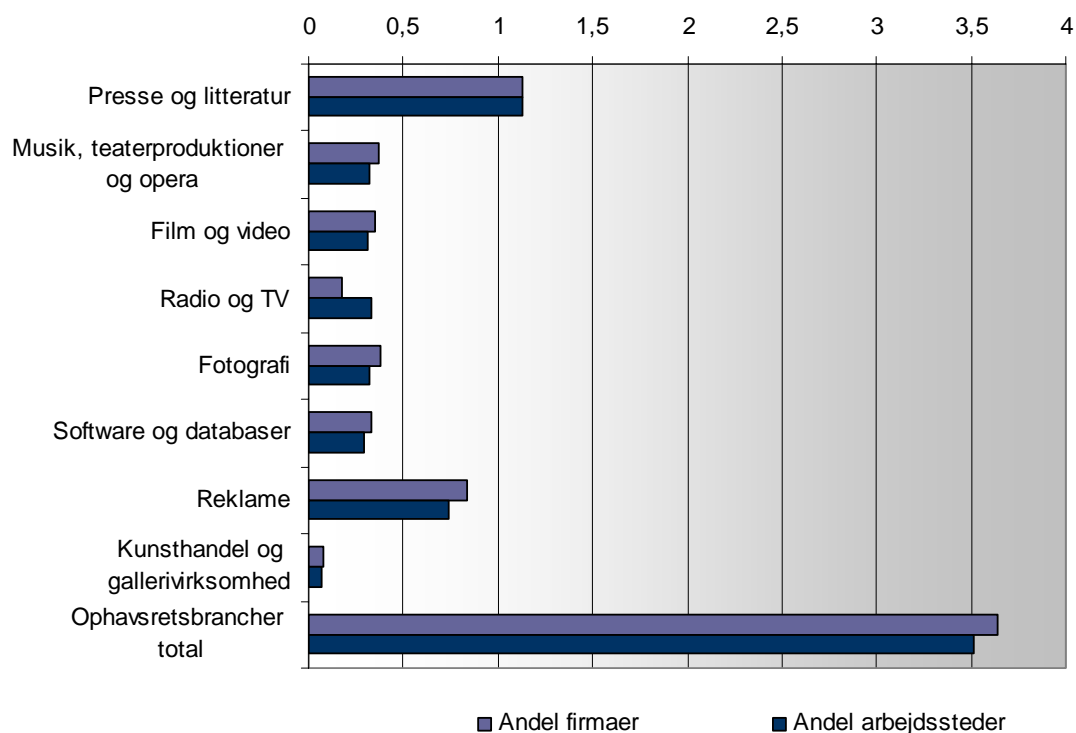
5.2 De ophavsretsbaseerede brancher udgør en lille, men profitabel del af dansk erhvervsliv

De ophavsretsbaseerede brancher er der, hvor det kreative indhold, som beskyttes af ophavsretslovgivningen, primært skabes. For disse brancher spiller ophavsrettigheder en afgørende rolle, og uden denne beskyttelse ville mange virksomheder inden for brancherne ikke kunne eksistere.

I dette afsnit gennemgås de ophavsretsbaseerede branchers bidrag til det samlede danske erhvervsliv på de seks udvalgte indikatorer: antallet af firmaer og arbejdssteder, antallet af beskæftigede målt i årsværk og antallet af tilknyttede personer samt omfanget af branchernes omsætning og værditilvækst i forhold til det samlede danske erhvervsliv.

Figur 5.4 viser andelen af alle danske firmaer og arbejdssteder, der er inden for de ophavsretsbaseerede brancher.

Figur 5.4 Andelen af alle danske firmaer og arbejdssteder, der er inden for ophavsretsbaseerede brancher, 2003

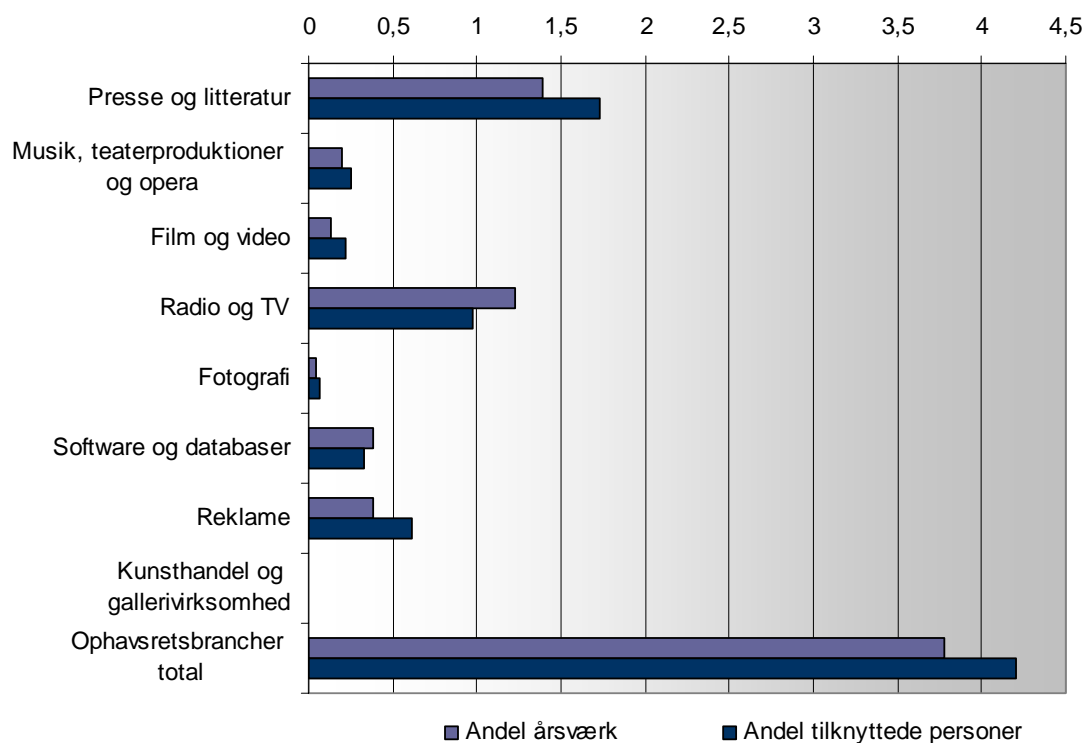
Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Til sammen udgør de ophavsretsbaseerede brancher omkring 3,5 % af alle danske firmaer og en lidt større andel af alle danske arbejdssteder. Den ophavsretsbaseerede branche, der indeholder det største antal firmaer og arbejdssteder, er presse- og litteraturbranchen, som udgør lige over 1 % af det danske erhvervsliv.

Reklamebranchen udgør knap 1 %, mens de resterende seks brancher hver for sig udgør under en halv procent af Danmarks samlede erhvervsliv.

Figur 5.5 viser, hvor stor en andel af dansk erhvervslivs årsværk og tilknyttede personer, der er beskæftiget inden for de forskellige ophavsretsbaseerede brancher.

Figur 5.5 Andel af alle danske branchers årsværk og tilknyttede personer, der er inden for ophavsretsbaseerede brancher, 2003

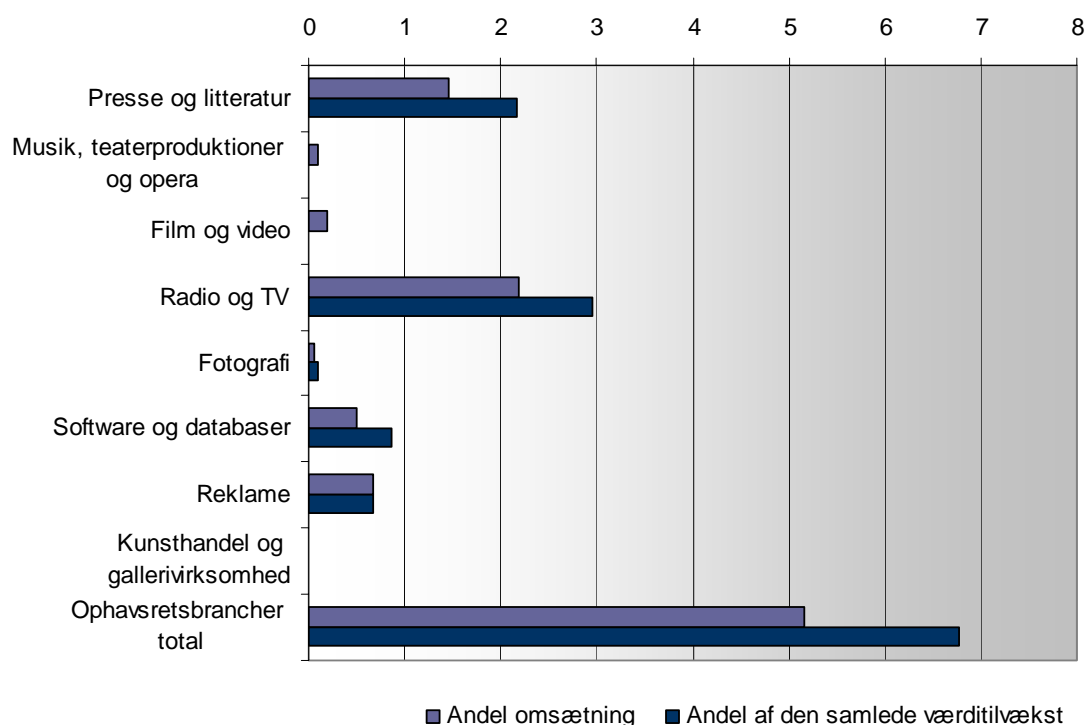
Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Tilsammen udgør de ophavsretsbaseerede brancher knap 4 % af det danske erhvervslivs samlede antal årsværk, mens lidt over 4 % af de beskæftigede personer er tilknyttet brancherne. Hovedparten af denne beskæftigelse er inden for presse og litteratur samt radio- og TV-brancherne. Presse og litteratur udgør knap 1,5 % af de samlede årsværk i dansk erhvervsliv og har tilknyttet over 1,5 % procent af de personer, der er tilknyttet dansk erhvervsliv. Inden for radio og TV er niveauet lidt lavere, og forholdet mellem årsværk og andelen af tilknyttede personer er omvendt, her udgør årsværkene lige over 1 % af årsværkene i det samlede danske erhvervsliv, mens der er tilknyttet knap en procent. Radio- og TV-branchen er sammen med software- og databasebranchen de eneste af de ophavsretsbaseerede brancher, der udgør større andele af det danske erhvervsliv målt i årsværk end målt i andelen af tilknyttede personer. Både for presse og litteratur, musik, teaterproduktioner og opera, film og video, fotografi, kunsthandel og gallerivirksomhed og reklame brancherne udgør de tilknyttede personer en større andel af det danske erhvervsliv end årsværk. Denne forskel kan skyldes, at radio og

TV på samme vis som software og database brancherne er præget af stabil tilknytning af arbejdskraft og fuldtidsstillinger, mens deltidsstillinger og løsere former for tilknytning er mere udbredt i de øvrige ophavsretsbaseerede brancher.

Figur 5.6 viser andelen af dansk erhvervslivs samlede omsætning og værditilvækst, der er skabt af de forskellige ophavsretsbaseerede brancher.

Figur 5.6 Andel af alle danske branchers omsætning og værditilvækst, der ligger inden for ophavsretsbaseerede brancher

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

De ophavsretsbaseerede brancher tilsammen bidrager med godt 5 % af omsætningen i det samlede danske erhvervsliv og knap 7 % af værditilvæksten. Dette på trods af, at der ikke registreres omsætning og værditilvækst for hverken musik, teater og operaproduktion eller film- og videobranchen.

Hovedparten af de ophavsretsbaseerede branchers bidrag til den samlede omsætning og værditilvækst kommer fra radio- og TV-branchen, der udgør 2 % af den samlede omsætning og knap 3 % af den samlede værditilvækst. For presse og litteratur udgør omsætningen 1,5 % af det samlede erhvervsliv, mens værditilvæksten udgør 2 %. Både software- og database- og reklamebrancherne bidrager med omkring en halv procent. Det er bidragene fra presse- og litteratur-, radio- og TV- samt software- og databasebrancherne, der gør, at de ophavsretsbaseerede brancher bidrager med en

betydelig større andel til dansk erhvervslivs værditilvækst end til den samlede omsætning.

De ophavsretsbase­rede brancher udgør 3,5 % af det danske erhvervsliv målt som andelen af firmaer og arbejdssteder.

4 % af alle årsværk og alle tilknyttet danske erhvervsliv er beskæftiget inden for ophavsretsbase­rede brancher.

De ophavsretsbase­rede brancher står for 5 % af omsætningen og 7 % af værditilvæksten i Danmark

5.3 Ophavsretsafhængige brancher – de kreative branchers "hardware producenter"

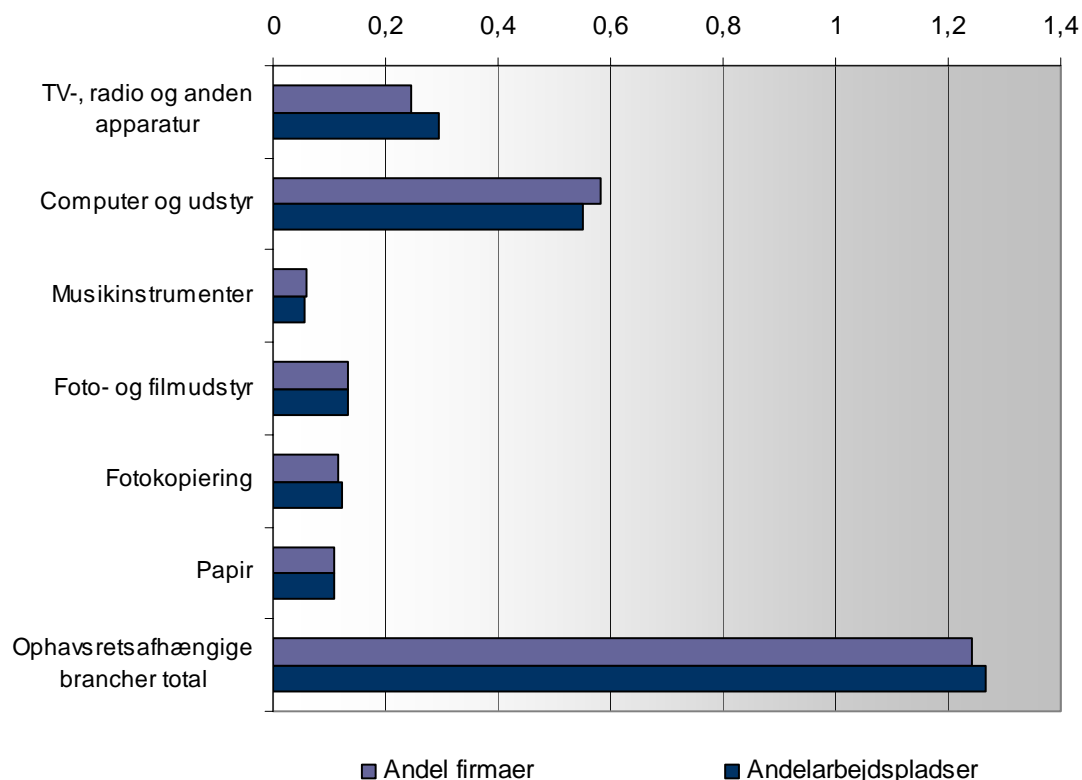
De ophavsretsafhængige brancher er tæt forbundet med den kreative indholdsproduktion i de ophavsretsbase­rede brancher. Uden lovgivningens beskyttelse af ophavsrettigheder ville de ophavsretsafhængige brancher derfor have trange kår.

I dette afsnit gennemgås de ophavsretsafhængige branchers bidrag til det samlede danske erhvervsliv på de seks udvalgte variable: antallet af firmaer og arbejdssteder, antallet af beskæftigede målt i årsværk og antallet af tilknyttede personer samt omfanget af branchernes omsætning og værditilvækst i forhold til det samlede danske erhvervsliv.

Figur 5.7 viser hvor stor en andel af alle danske firmaer og arbejdssteder, der hører til de forskellige ophavsretsafhængige brancher.

Knap halvdelen af de ophavsretsafhængige firmaer og arbejdssteder er inden for computer- og computerudstørsbranchen, denne branche bidrager med omkring en halv procent af det samlede danske erhvervslivs firmaer og arbejdssteder. TV, radio og anden apparatur er den næststørste branche inden for de ophavsretsafhængige brancher. De resterende brancher er musikinstrumenter, foto- og filmudstyr, fotokopiering og papirbrancherne. De bidrager alle hver især med under 0,2 % af det danske erhvervslivs samlede antal firmaer og arbejdssteder.

Figur 5.7 Andel af alle danske firmaer og arbejdssteder, der er inden for ophavsretsafhængige brancher, 2003

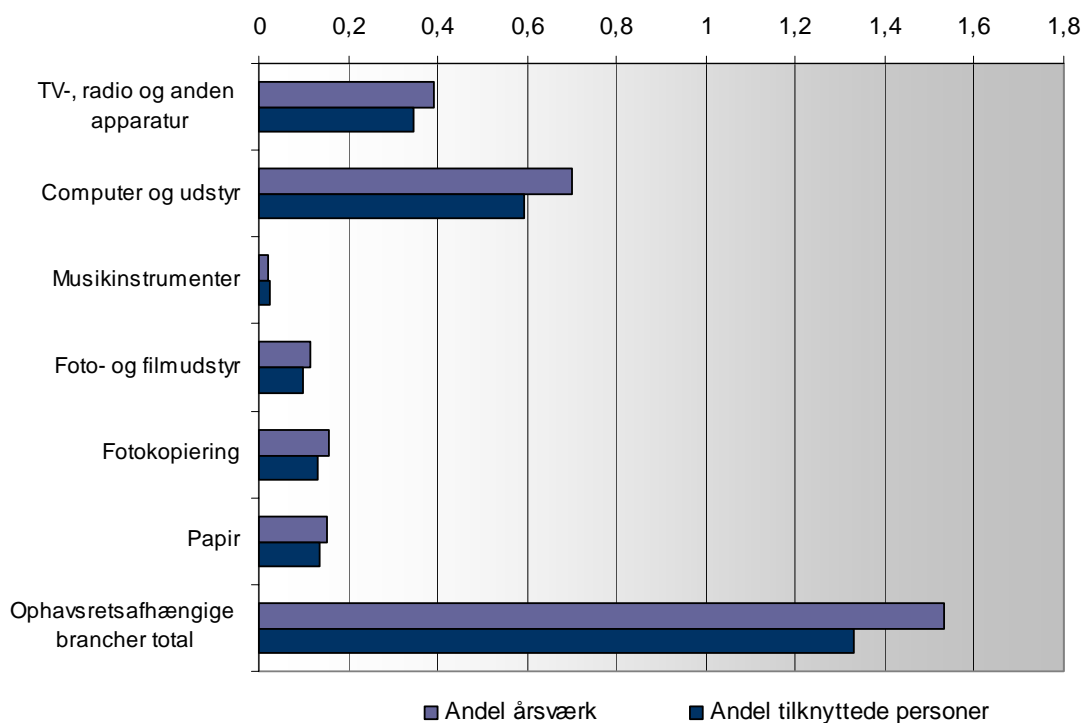
Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Figur 5.8 viser, hvor stor en andel af alle årsværk, der hører til de ophavsretsafhængige brancher, og hvor stor en del af de personer, der er tilknyttet dansk erhvervsliv, der hører til disse brancher.

De ophavsretsafhængige brancher bidrager til det samlede danske erhvervsliv med 1,5 % af alle årsværk og har tilknyttet 1,3 % af den samlede arbejdsstyrke. For alle de ophavsretsafhængige brancher gælder det, at andelen af årsværk er større end andelen af tilknyttede personer. Det er således brancher præget af fuldtidsstillinger og stabil tilknytning af ansatte.

Den største af de ophavsretsafhængige brancher, målt i andelen af årsværk og tilknyttede personer, er computer- og computerudstørsbranchen, der bidrager med 0,7 % af det samlede antal årsværk og 0,6 % af det samlede antal tilknyttede personer. Dernæst kommer TV-, radio- og anden apparatur-branchen, der bidrager med knap 0,4 % af både årsværk og tilknyttede personer. Foto- og filmudstyr, fotokopiering og papirbrancherne bidrager alle med mellem 0,1 og 0,2 %, mens musikinstrumentbranchens bidrag er forsvindende lille.

Figur 5.8 Andel af alle danske branchers årsværk og tilknyttede personer, der er inden for ophavsretsafhængige brancher

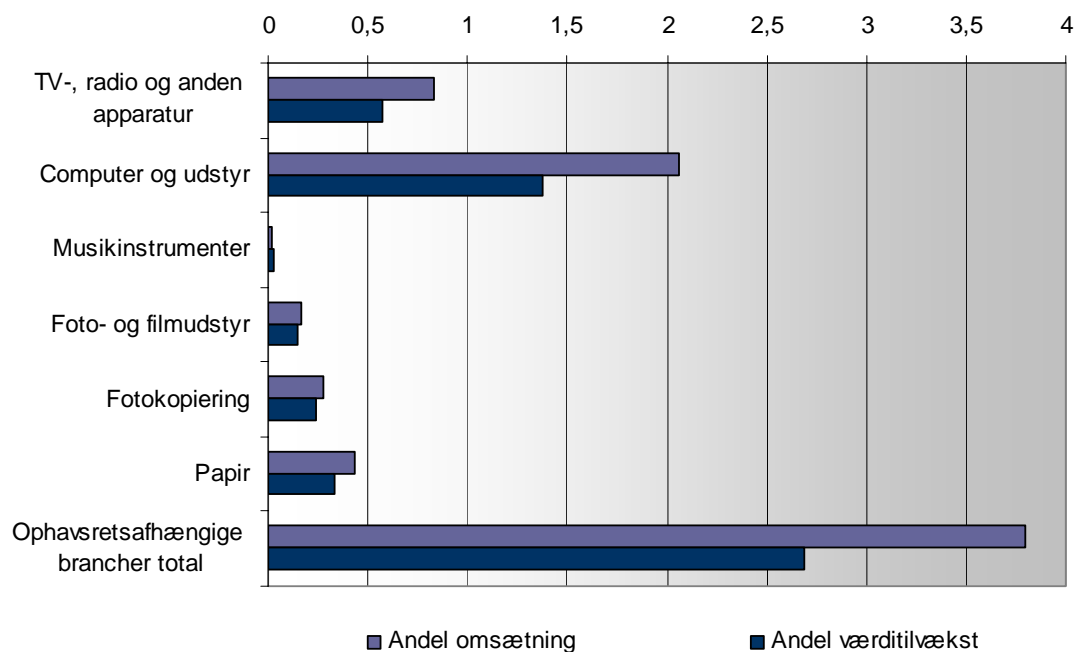

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Figur 5.9 viser, hvor stor en andel af det samlede danske erhvervslivs omsætning og værditilvækst, der bliver skabt af de ophavsretsafhængige brancher.

For hver af de ophavsretsafhængige brancher (på nær musikinstrumentbranchen) er branchernes bidrag til det samlede danske erhvervslivs omsætning større end branchernes bidrag til værditilvæksten. Computer- og computerudstysbranchen bidrager med 2 % af det samlede danske erhvervslivs omsætning og med lige under 1,5 % af den samlede værditilvækst. TV-, radio- og anden apparatur-branchen bidrager med knap 1 % af den samlede omsætning og 0,5 % af værditilvæksten. Foto- og filmudstyr, fotokopiering og papirbrancherne bidrager hver med under 0,5 % af det danske erhvervslivs samlede omsætning og endnu mindre af værditilvæksten og musikinstrumentbranchen med forsvindende lidt.

Figur 5.9 Andel af alle danske branchers omsætning og værditilvækst, der er inden for ophavsretsafhængige brancher, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

De ophavsretsafhængige brancher udgør 1,2 % af dansk erhvervsliv målt i antal firmaer og arbejdssteder

1,5 % af alle årsværk og 1,3 % af alle tilknyttet dansk erhvervsliv er beskæftiget inden for ophavsretsafhængige brancher

De ophavsretsafhængige brancher står for knap 4 % af den samlede omsætning og 2,5 % af værditilvæksten i Danmark

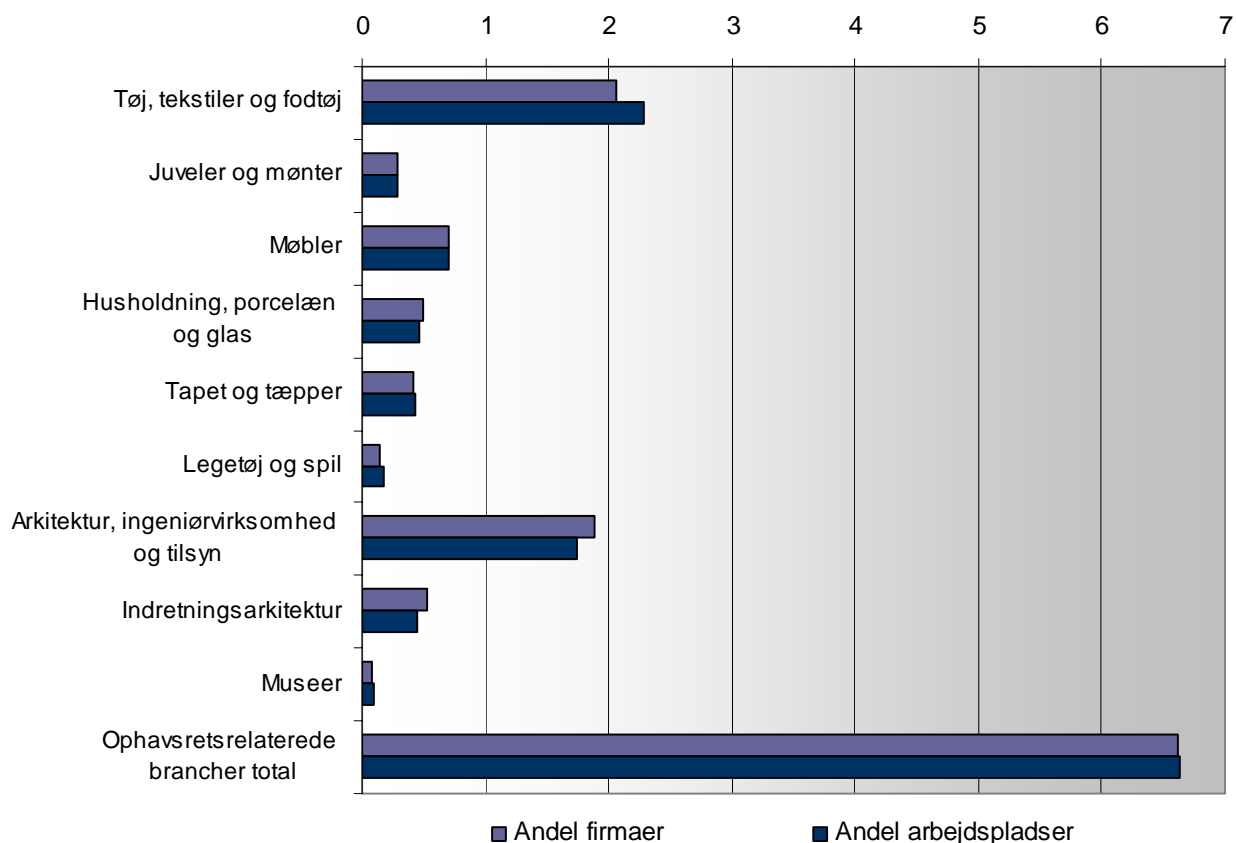
5.4 De ophavsretsrelaterede brancher - næsten som alle andre brancher

De ophavsretsrelaterede brancher kan synes langt fra den kreative skabelsesproces af det ophavsretsbeskyttede indhold, men uden ophavsrettigheder til at sikre profitabel skabelse af kreative input, ville de ophavsretsrelaterede brancher have dårligere vilkår. I dette afsnit gennemgås de ophavsretsrelaterede branchers bidrag til det samlede danske erhvervsliv på de seks udvalgte variable: antallet af firmaer og arbejdssteder, antallet af beskæftigede målt i årsværk og antallet af tilknyttede personer samt

omfanget af branchernes omsætning og værditilvækst i forhold til det samlede danske erhvervsliv.

Figur 5.10 viser, hvor stor en andel af alle danske firmaer og arbejdssteder, der tilhører de forskellige ophavsretsrelaterede brancher.

Figur 5.10 Andel af alle danske virksomheder og arbejdssteder, der er inden for ophavsretsrelaterede brancher, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

Omkring 6,5 % af det samlede danske erhvervslivs firmaer og arbejdssteder hører til de ophavsretsrelaterede brancher. Heraf udgør tøj, tekstil og fodtøjsbranchen samt arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsyn de største brancher, der begge indeholder omkring 2 % af det danske erhvervslivs firmaer og arbejdssteder. Juvel og mønt, møbel, husholdning, porcelæn og glas, tapet og tæppe samt indretningsarkitektur brancherne bidrager alle med omkring en halv procent, mens legetøj og spil og museumsbranchen kun udgør en ganske lille del af det danske erhvervslivs firmaer og arbejdssteder.

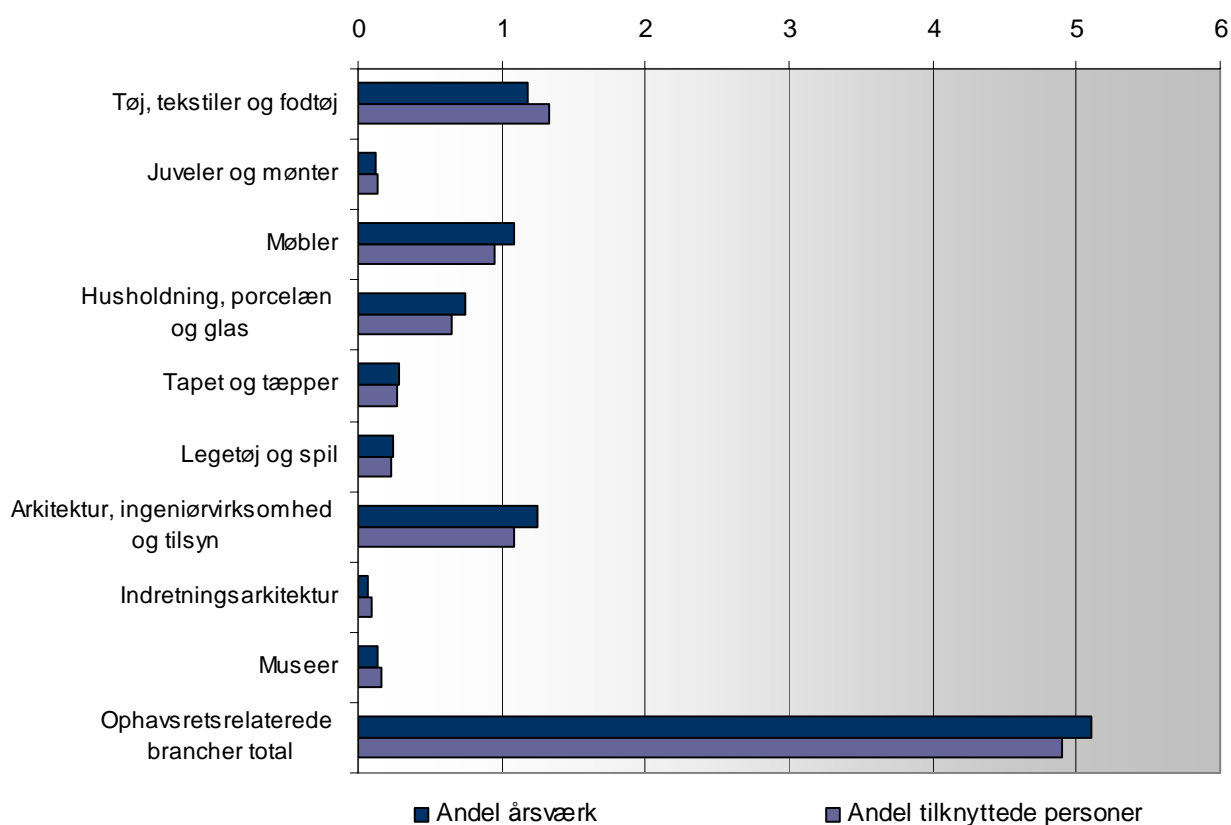
For de ophavsretsrelaterede brancher som helhed udgør firmaer og arbejdssteder den samme andel af det samlede danske erhvervsliv, hvilket betyder, at der er knap 20 % flere arbejdssteder end virksomheder. Dette er også tilfældet for de fleste af

brancherne, kun tøj, tekstil og fodtøjsbranchen har en lidt større andel arbejdssteder, mens arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsynsbranchen har en lidt større andel firmaer.

Figur 5.11 viser andelen af årsværk og alle personer tilknyttet dansk erhvervsliv, der er beskæftiget inden for de ophavsretsrelaterede brancher.

De ophavsretsrelaterede brancher udgør lige over 5 % af det danske erhvervsliv målt i antal årsværk og lige under 5 % målt i antallet af tilknyttede personer. Tøj, tekstil og fodtøj, møbel og arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsynsbrancherne er de største af de ophavsretsrelaterede brancher målt på årsværk og tilknyttede personer, begge grupper udgør alle omkring 1 % af det danske erhvervsliv. Husholdning, porcelæn og glasbranchen udgør lige under en procent og de øvrige brancher under en halv procent af det samlede danske erhvervsliv.

Figur 5.11 Andel af alle danske branchers årsværk og tilknyttede personer, der er inden for ophavsretsrelaterede brancher, 2003

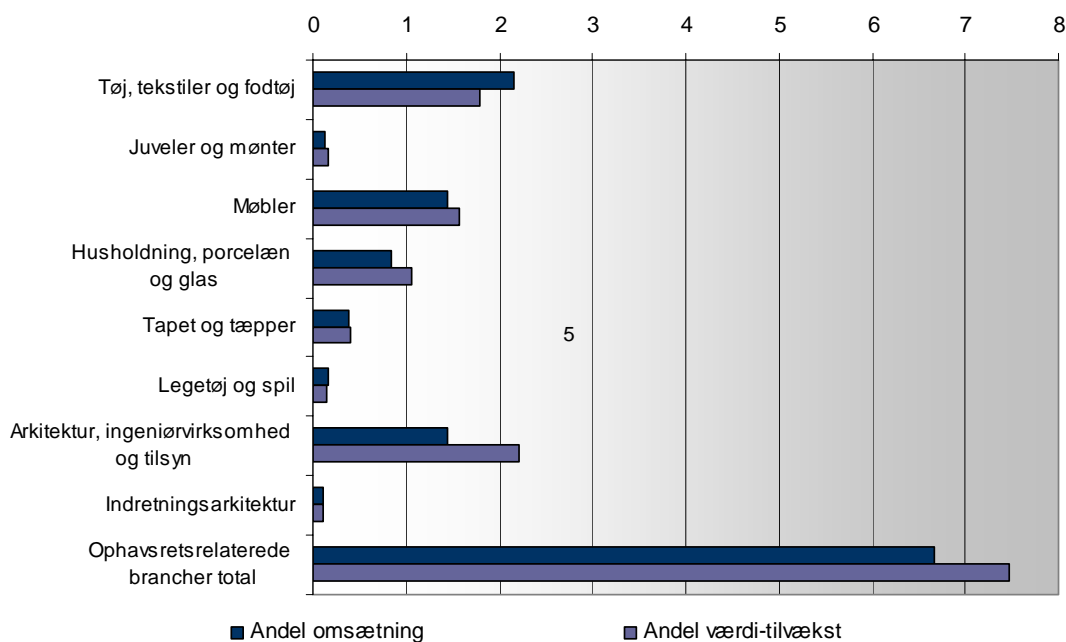
Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

I tøj, tekstil og fodtøj, indretningsarkitektur og museumsbrancherne udgør de tilknyttede personer en større andel af det samlede danske erhvervsliv end årsværk gør. For de øvrige brancher forholder det sig omvendt. Tøj, tekstil og fodtøj,

indretningsarkitektur og museumsbrancherne har således relativt flere deltidsansatte og løst tilknyttede end de øvrige brancher.

Figur 5.12 viser, hvor stor en andel af dansk erhvervslivs samlede omsætning og værditilvækst, der skabes af de ophavsretsrelaterede brancher.

Figur 5.12 Andel af alle danske branchers omsætning og værditilvækst, der er inden for ophavsretsrelaterede brancher, 2003

Kilde: tal fra Danmarks statistik 2006

De ophavsretsrelaterede brancher står for 6,5 % af det samlede danske erhvervslivs omsætning og for 7,5 % af værditilvæksten. Tøj, tekstil og fodtøjsbranchen tegner sig for den største andel af den samlede omsætning, lige over 2 %, mens møbel og arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsynsbrancherne bidrager med 1,5 %. Husholdning, porcelæn og glasbranchen bidrager med lige under en procent og de øvrige brancher med mindre. Arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsynsbranchens omsætning udgør lige over 2 % af det samlede danske erhvervsliv, mens tøj, tekstil og fodtøj, møbler samt husholdning, porcelæn og glas udgør mellem 1 og 2 %. De øvrige ophavsretsrelaterede brancher bidrager med under en halv procent til det samlede danske erhvervslivs værditilvækst.

De ophavsretsrelaterede brancher udgør 6,5 % af alle danske firmaer og arbejdssteder

Omkring 5 % af alle ansatte og personer tilknyttet danske virksomheder arbejder inden for de ophavsretsrelaterede brancher.

6,5 % af dansk erhvervslivs omsætning og 7,5 % af værditilvæksten er inden for de ophavsretsrelaterede brancher.

6 Ophavsretsbrancherne sammenlignet med hele det danske erhvervsliv

I det foregående kapitel fem blev de udvalgte indikatorer på økonomisk effekt af ophavsretsbrancherne analyseret hver for sig. I dette kapitel seks vil indikatorerne blive koblet sammen. Ved at koble indikatorerne på forskellig vis fremkommer den gennemsnitlige størrelse af firmaer samt omsætning og værdiskabelse per firma og per årsværk. Disse gennemsnit kan beregnes for de forskellige branchegrupper samt for dansk erhvervsliv generelt. Derved skabes et nuanceret billede af forskellene mellem de tre typer af ophavsretsbrancher samt en illustration af, hvordan ophavsretsbrancherne skiller sig ud fra det samlede danske erhvervsliv.

6.1 Antallet af årsværk og personer tilknyttet hvert firma

Tabel 6.1 viser antallet af årsværk og tilknyttede personer per firma inden for ophavsretsbrancherne og for dansk erhvervsliv generelt.

Tabel 6.1 Antallet af årsværk og tilknyttede personer per firma			
2003	Antal årsværk pr. firma	pr.	Antal tilknyttede personer pr. firma
Ophavsretsbaseerede brancher	8,14		12,1
Ophavsretsafhængige brancher	9,70		11,2
Ophavsretsrelaterede brancher	6,08		7,76
Alle ophavsretsbrancher	7,12		9,51
Alle brancher	7,86		10,47
Kilde: Tal fra Danmarks Statistik 2006			

Ophavsretsbrancherne som helhed adskiller sig ikke meget fra dansk erhvervsliv, når det gælder antallet af årsværk per firma. Dette dækker dog over store variationer mellem de tre typer af ophavsretsbrancher. Blandt ophavsretsbrancherne er antallet af årsværk per firma størst for de ophavsretsafhængige brancher og mindst for de ophavsretsrelaterede brancher. De ophavsretsafhængige brancher har i gennemsnit 9,7 årsværk beskæftiget, hvilket er knap to personer mere end gennemsnittet for dansk erhvervsliv.

Firmaer inden for ophavsretsbrancherne har i gennemsnit en person mindre tilknyttet end firmaer i dansk erhvervsliv generelt. Igen er der dog stor forskel på de tre typer af ophavsretsbrancher. De ophavsretsbaseerede brancher har i gennemsnit 12,1 personer tilknyttet, hvilket er væsentligt flere end for ophavsretsbrancherne generelt og flere end gennemsnittet for dansk erhvervsliv, der i gennemsnit har 10,4 personer tilknyttet. Firmaer inden for ophavsretsafhængige brancher har i gennemsnit 11,2 personer

tilknyttet, hvilket stadig er mere end gennemsnittet af alle danske virksomheder. Det er de ophavsretsrelaterede brancher, der trækker gennemsnittet ned for ophavsretsbrancherne som helhed. Firmer inden for disse brancher har i gennemsnit 7,76 personer tilknyttet, hvilket er mere end to en halv person mindre end gennemsnittet for alle danske virksomheder.

Andelen af løst tilknyttede ansatte vokser, jo nærmere produktionen af det ophavsretsbeskyttede indhold man kommer. Den kreative proces giver således midlertidigt eller deltidsarbejde til mange personer. Dette peger i retning af to mulige scenarier: Enten springer de kreative kræfter fra job til job, alt efter hvor de finder størst udfordring, arbejdsglæde og belønning. Eller også er det udtryk for, at de ophavsretsbaserede brancher i vid udstrækning benytter deltidsansatte og løst tilknyttede for at skabe høj fleksibilitet og lave omkostninger.

6.2 Hvert firma og hver ansat skaber stor omsætning

Tabel 6.2 viser omsætningen per firma og omsætningen per årsværk for ophavsretsbrancherne samlet og hver for sig samt for alle danske brancher.

Tabel 6.2 Omsætning per firma og per årsværk		
2003	Omsætning pr. firma i mil. kr.	Omsætning pr. årsværk i mil. kr.
Ophavsretsbaserede brancher	12,29	1,54
Ophavsretsafhængige brancher	26,37	2,72
Ophavsretsrelaterede brancher	8,74	1,49
Alle ophavsretsbrancher	11,95	1,72
Alle brancher	8,63	1,1

Kilde: Tal fra Danmarks Statistik 2006

Ophavsretsbrancherne har i gennemsnit en større omsætning per firma end danske virksomheder generelt på trods af, at de i gennemsnit beskæftiger færre årsværk. Også opgjort per årsværk har ophavsretsbrancherne derfor en større omsætning end dansk erhvervsliv generelt. Der er dog stor variation ophavsbrancherne imellem.

De ophavsretsrelaterede brancher har en gennemsnitlig omsætning på 8,74 mil. kr. per firma og ligger således på niveau med gennemsnittet for dansk erhvervsliv. Denne gruppe virksomheder har samtidig det laveste antal årsværk beskæftiget. Omsætningen per årsværk ligger over gennemsnittet for dansk erhvervsliv, men er det laveste blandt ophavsretsbrancherne. Det er firmaer inden for de ophavsretsafhængige brancher, der har den største omsætning per firma og per årsværk. For disse brancher er omsætningen per firma på 26,37 mil. kr., mens omsætningen per årsværk er på 2,72 mil. kr. De ophavsretsbaserede firmaer har i gennemsnit en omsætning på 12,29 mil. kr., hvilket er knap fire millioner over gennemsnittet for dansk erhvervsliv, også omsætningen per årsværk på 1,54 mil. kr. ligger et pænt stykke over gennemsnittet for dansk erhvervsliv på 1,1 mil. kr.

Firmaer og ansatte i ophavsretsbrancherne skaber altså relativt større omsætning end dansk erhvervsliv i gennemsnit. I det følgende afsnit 6.3 belyses det, om denne højere omsætning også udmøntes i skabelse af højere værdi.

6.3 De kreative processer skaber høj værditilvækst

Tabel 6.3 viser værditilvæksten per firma og per årsværk for ophavsretsbrancherne hver for sig, samlet og for alle danske brancher.

Tabel 6.3 Værditilvækst per firma og per årsværk		
2003	Værditilvækst pr. firma i mil. kr.	Værditilvækst pr. årsværk i mil. kr.
Ophavsretsbase-rede brancher	4,96	0,61
Ophavsretsafhængige brancher	4,97	0,51
Ophavsretsrelaterede brancher	2,64	0,46
Alle ophavsretsbrancher	3,64	0,53
Alle brancher	2,3	0,29

Kilde: Tal fra Danmarks Statistik 2006

Både for værditilvæksten per firma og per årsværk ligger gennemsnittet for ophavsretsbrancherne over gennemsnittet for alle danske brancher. Firmaer inden for de ophavsretsbase-rede brancher har i gennemsnit en værditilvækst på 4,96 mil. kr. mod dansk erhvervslivs gennemsnit på 2,3 mil. kr., og hvert årsværk inden for ophavsretsbrancherne skaber en værditilvækst på 0,61 mil. kr. mod et gennemsnit for dansk erhvervsliv på 0,29 mil. kr. Også de ophavsretsafhængige brancher ligger langt over gennemsnittet for dansk erhvervsliv. I gennemsnit har hvert firma en værditilvækst på 4,97 mil. kr., men da firmaerne generelt er større end i de ophavsretsbase-rede brancher, er værditilvæksten per årsværk 0,51 mil. kr. De ophavsretsbase-rede og de ophavsretsafhængige brancher har således den dobbelte værditilvækst per firma af gennemsnittet for alle danske brancher.

De ophavsretsrelaterede brancher ligger med en værditilvækst på 2,64 mil. kr. per firma kun lige over gennemsnittet for alle danske brancher på 2,3 mil. kr. per firma.

Værditilvæksten per årsværk stiger, jo tættere på produktionen af det ophavsretsbeskyttede indhold, man kommer, således har de ophavsretsbase-rede brancher en værditilvækst per årsværk på 0,61 mil. kr., mens den for de ophavsretsafhængige brancher er 0,51 mil. kr. og for de ophavsretsrelaterede brancher er 0,46 mio. kr.

Skabelsen af de ophavsretsbeskyttede produkter hænger således sammen med en stor værditilvækst, og jo tættere på produktionen af det kreative indhold brancherne er, jo større er værdiskabelsen.

6.4 Opsummering

Selvom firmaer inden for ophavsretsbrancherne tilsammen ikke beskæftiger flere årsværk per firma end dansk erhvervsliv generelt, har firmaer inden for de ophavsretsbaserede og særligt de ophavsretsafhængige brancher flere tilknyttede ansatte. Samtidig er der flere tilknyttede personer per firma, jo tættere på skabelse af det kreative indhold man kommer.

Firmaer inden for de ophavsretsafhængige brancher har den største omsætning per virksomhed og per ansat, men ikke den største værditilvækst. På denne dimension slår værdien af skabelsen af det kreative indhold virkelig igennem. Værditilvæksten per firma er langt større for de ophavsretsbaserede og ophavsretsafhængige brancher end for alle brancher i gennemsnit. Værditilvæksten per ansat er større i de ophavsretsbaserede brancher. Det er en generel tendens, at jo tættere på skabelsen af det kreative indhold brancherne er, jo større er værditilvæksten per ansat.

Jo tættere man kommer på produktionen af de ophavsretsbeskyttede, kreative produkter, jo større andel løst tilknyttet arbejdskraft har hvert firma i gennemsnit.

Ophavsretsbrancherne har større omsætning per firma og per årsværk end dansk erhvervsliv generelt. Det er de ophavsretsbaserede og i særdeleshed de ophavsretsafhængige brancher, der trækker niveauet op.

Jo tættere på skabelsen af de kreative og ophavsbeskyttede goder man kommer, jo større er værditilvæksten per firma og per årsværk. De ophavsretsbaserede firmaer og ansatte skaber således lang større værditilvækst end dansk erhvervsliv generelt.

7 Udvikling i de danske ophavsretsbrancher

I dette kapitel syv kortlægges udviklingen for ophavsretsbrancherne fra 1999 til 2003. Udgangspunktet er de samme indikatorer på samfundsøkonomisk betydning som i kapitel seks. Som beskrevet i kapitel fire blev de branchekoder, Danmarks Statistik anvender til at kategorisere dansk erhvervsliv, redefineret i 2003. Årsagen til at redefinere branchekoder er, at det danske erhvervsliv ikke er en statisk masse af virksomheder. Nye forretningsområder opstår, andre svinder hen, og mange virksomheder ændrer fokus gennem deres livscyklus. Derfor må de kategorier, man organiserer virksomhederne i, nødvendigvis udvikles. Da mange ophavsretsbrancher er i hastig udvikling, betyder det desværre, at mange af de brancher, der er omdrejningspunktet for denne analyse, blev omdefineret i 2003 eller ikke tidligere fik registreret værdier for alle indikatorer. Derfor er udgangspunktet i dette kapitel ikke absolutte værdier, men gennemsnitsværdier. Ved at tage udgangspunkt i gennemsnitsværdier kan man i stor udstrækning komme uden om de forhindringer, redefinitionen af de danske branchekategorier skaber.

Ophavsretsbrancherne er som beskrevet ovenfor defineret anderledes i 2003 end årene inden. Konkret er der inden 2003 ikke data for film og video, radio og TV, fotografi, software og databaser samt reklamebranchen blandt de ophavsretsbaseerede brancher. For de ophavsretsafhængige brancher er forskellen hovedsageligt, at der i 2003 er inkluderet flere brancher, der producerer computere og andet IT-udstyr. For de ophavsretsrelaterede brancher er arkitektur, indretningsarkitektur og museer først kommet til i 2003. En oversigt over de manglende data og de deraf følgende konsekvenser findes i rapportens bilag 2.

7.1 Ophavsretsbrancherne i forhold til alle danske brancher

Tabel 7.1 viser udvalgte gennemsnitsværdier for ophavsretsbrancherne og alle danske brancher.

Målt på antallet af årsværk og tilknyttede personer er der ikke den store forskel på størrelsen af firmaer inden for ophavsretsbrancherne og i dansk erhvervsliv generelt i den undersøgte periode. Ophavsretsbrancherne har i hele perioden et lidt lavere antal årsværk per firma end gennemsnittet for alle danske brancher. I 1999 og 2001 er der i gennemsnit flere personer tilknyttet hvert firma i ophavsretsbrancherne end i alle danske brancher, dette er dog ikke tilfældet i 2003, hvor der er knap en person mindre tilknyttet hvert firma i ophavsretsbrancherne end gennemsnittet for alle danske brancher.

I 1999 var den gennemsnitlige omsætning per firma for alle danske brancher væsentlig højere end den gennemsnitlige omsætning inden for ophavsretsbrancherne. Denne forskel blev fastholdt i 2001, men i 2003 faldt den gennemsnitlige omsætning for dansk erhvervsliv betydeligt, uden at omsætningen inden for ophavsretsbrancherne ændredes væsentligt. En del af denne udvikling kan skyldes, at der med revurderingen af de danske branchekoder blev inkluderet en række profitable brancher i ophavsretsbrancherne. Det er dog næppe hele forklaringen. Udviklingen tyder på, at ophavsretsbrancherne bedre har formået at holde omsætningen oppe under den generelle afkøling af den danske økonomi i starten af det nye årtusinde.

Tabel 7.1 Udviklingen for ophavsretsbrancherne sammenlignet med udviklingen for alle danske brancher

Branchegruppe	Årsværk per firma	Tilknyttede personer per firma	Omsætning per firma	Omsætning per årsværk	Værditilvækst per firma	Værditilvækst per årsværk
Ophavsretsbrancher 1999	7,95	10,97	11,44	1,44	3,22	0,41
Alle brancher 1999	8,19	10,22	14,38	1,76	3,29	0,40
Ophavsretsbrancher 2001	8,07	11,02	12,30	1,52	3,47	0,43
Alle brancher 2001	8,17	10,52	15,65	1,92	3,52	0,43
Ophavsretsbrancher 2003	7,12	9,51	11,91	1,67	3,44	0,48
Alle brancher 2003	7,86	10,47	8,63	1,10	2,30	0,29

Kilde: baseret på tal fra Danmarks Statistik, 2006¹¹

Omsætningen per årsværk er for ophavsretsbrancherne jævnt stigende gennem hele perioden. I 1999 havde ophavsretsbrancherne en omsætning på 1,44 mil. kr. per årsværk. I 2001 var dette tal steget til 1,52 og i 2003 til 1,67 mil. kr. per årsværk.

Værditilvæksten per firma er steget en smule perioden igennem for ophavsretsbrancherne fra 3,22 mil. per firma i 1999 til 3,47 og 3,44 i 2001 og 2003. For dansk erhvervsliv generelt er der et drastisk fald fra 3,52 mil. per firma i 2001 til 2,3 i 2003. Tendensen er den samme for værditilvæksten per årsværk. For ophavsretsbrancherne er den steget fra 0,41 i 1999 til 0,43 i 2001 og 0,48 i 2003, mens den for dansk erhvervsliv generelt er faldet fra 0,40 i 1999 og 0,43 i 2001 til 0,29 i 2003.

Der er således en tendens til, at ophavsretsbrancherne adskiller sig fra gennemsnittet for dansk erhvervsliv. I de følgende afsnit 6.2, 6.3 og 6.4 splittes ophavsretsbrancherne

¹¹ Værdierne for alle danske brancher afviger en anelse fra Danmarks Statistiks officielle tal, da det totale antal af firmaer og årsværk for hvilke omsætning og værditilvækst ikke er opgjort, ikke har været tilgængeligt. Hovedparten af disse ligger dog inden for de brancher, der tilhører ophavsretsbrancherne og forskellen er ganske lille. Den officielle omsætning per firma er eksempelvis 8,68 mil. kr. mod rapportens beregning på 8,63 mil. kr..

op i de tre undergrupper: de ophavsretsbase­rede, ophavsretsafhængige og ophavsretsrelaterede brancher. Formålet er at belyse, om de tre branchegrupper udvikler sig forskelligt i den analyserede periode, og om nærheden af branchernes kobling til ophavsrettigheder har nogen effekt på branchernes udvikling.

Firmaer i ophavsretsbrancherne er i hele den undersøgte periode en smule mindre end firmaer i dansk erhvervsliv generelt. For begge grupper er den gennemsnitlige virksomhedsstørrelse faldet.

I 1999 og 2001 har firmaer i ophavsretsbrancherne lidt flere personer tilknyttet end danske firmaer i gennemsnit. I 2003 er tendensen dog vendt.

I 1999 og 2001 er omsætningen for firmaer i ophavsretsbrancherne under landsgennemsnittet. I 2003 falder omsætningen for dansk erhvervsliv generelt, men da ophavsretsbrancherne holder niveauet, ligger de i 2003 over landsgennemsnittet.

Omsætningen per ansat stiger i perioden for ophavsretsbrancherne, samtidig med at den falder for dansk erhvervsliv generelt. I 2003 ligger ophavsretsbrancherne derfor betydeligt over landsgennemsnittet.

Indtil 2003 ligger værditilvæksten per firma og ansat i ophavsretsbrancherne på niveau med landsgennemsnittet. I 2003 falder niveauet for dansk erhvervsliv, mens det stiger for ophavsretsbrancherne, der derfor i 2003 ligger væsentligt over landsgennemsnittet.

7.2 De ophavsretsbase­rede brancher skaber stadig større værditilvækst

Tabel 7.2 viser værdierne for de ophavsretsbase­rede brancher. I gennemsnit har firmaer i de ophavsretsbase­rede brancher oplevet et fald i antallet af årsværk per firma fra 9,17 årsværk i 1999 til 8,14 årsværk i 2003.

Tabel 7.2 Udviklingen for de ophavsretsbase­rede brancher, 1999-2003

Branchegruppe	Årsværk per firma	Tilknyttede personer per firma	Omsætning per firma	Omsætning per årsværk	Værditilvækst per firma	Værditilvækst per årsværk
Ophavsretsbase­rede brancher 1999	9,17	14,64	9,90	1,08	4,94	0,44
Ophavsretsbase­rede brancher 2001	9,50	15,58	10,70	1,13	4,33	0,46
Ophavsretsbase­rede brancher 2003	8,14	12,10	12,29	1,54	5,57	0,63

Kilde: baseret på tal fra Danmarks Statistik, 2006

Antallet af årsværk per firma toppede i 2001 med 9,50 årsværk per firma. Den samme tendens ses for antallet af personer, der i gennemsnit har været tilknyttet firmaer i de ophavsretsbase­rede brancher. Hvor det gennemsnitlige antal tilknyttede personer i 1999 var 14,64, steg det med knap en person per firma til 15,58 personer i 2001, hvorefter antallet af tilknyttede personer faldt markant til 12,10 tilknyttede personer per firma i 2003.

Omsætningen er derimod steget for firmaer i de ophavsretsbase­rede brancher gennem hele perioden både beregnet per firma og per årsværk. I 1999 var omsætningen per firma i de ophavsretsbase­rede brancher 9,9 mil. kr i gennemsnit, i 2001 var den steget til 10,70 og i 2003 til 12,29. Da firmaerne er blevet mindre i den undersøgte periode, er tendensen til stigende omsætning i de ophavsretsbase­rede brancher endnu tydeligere, hvis man ser på, hvor stor en omsætning den enkelte medarbejder (målt i årsværk) trækker hjem. I 1999 var omsætningen på 1,08 mil. kr. per årsværk i de ophavsretsbase­rede brancher, i 2001 var den steget til 1,13 og i 2003 til 1,54 mil. kr. per årsværk, hvilket er en stigning på 50 % fra niveauet i 1999. Den samme tendens ses for de ophavsretsbase­rede branchers værditilvækst. Værditilvæksten per firma var på 4,94 mil. kr. i 1999, faldt til 4,33 i 2001 og steg igen til 5,57 mil. kr. i 2003. Sammenholdes denne udvikling med, at de ophavsretsbase­rede firmaer i gennemsnit er blevet mindre, tegner der sig et billede af, at hver ansat i brancherne i gennemsnit skaber en større og større værdi. I 1999 var værditilvæksten per ansat på 0,44 mil., i 2001 var den 0,46 mil. og i 2003 var den steget til 0,63 mil., en stigning på knap 50 % fra niveauet i 1999. Hvert firma og hver ansat inden for de ophavsretsbase­rede brancher skaber således stadig mere værdi for det danske samfund.

Firmaerne i de ophavsretsbase­rede brancher er blevet mindre.

Den gennemsnitlige omsætning for de ophavsretsbase­rede firmaer er steget.

I 2003 omsatte ansatte i de ophavsretsbase­rede brancher for 50 % mere end i 1999.

Værditilvæksten per firma i de ophavsretsbase­rede brancher er steget betydeligt i 2003.

Hver ansat i de ophavsretsbase­rede brancher skaber stadig større værdi, fra 1999 til 2003 er værditilvæksten per ansat steget med 50 %.

7.3 I ophavsretsafhængige brancher er produktiviteten øget

Tabel 7.3 viser udviklingen for de ophavsretsafhængige brancher i perioden fra 1999 til 2003. Størrelsen af firmaer i de ophavsretsafhængige brancher er faldet både målt i årsværk og antallet af tilknyttede personer. I 1999 beskæftigede firmaerne i gennemsnit

11,23 og havde tilknyttet 13,34 personer. I 2001 var antallet af beskæftigede i årsværk uændret, men antallet af tilknyttede personer var faldet til 12,39. I 2003 beskæftigede virksomhederne i de ophavsretsafhængige brancher i gennemsnit 9,70 og havde 11,20 personer tilknyttet.

I perioden fra 1999 til 2003 er omsætningen steget for de ophavsretsafhængige brancher – både målt som gennemsnit per firma og per årsværk.

Tabel 7.3 Udviklingen for de ophavsretsafhængige brancher, 1999-2003

Branchegruppe	Årsværk per firma	Tilknyttede personer per firma	Omsætning per firma	Omsætning per årsværk	Værditilvækst per firma	Værditilvækst per årsværk
Ophavsretsafhængige brancher 1999	11,23	13,34	24,81	2,21	5,05	0,45
Ophavsretsafhængige brancher 2001	11,25	12,39	23,91	2,13	5,76	0,51
Ophavsretsafhængige brancher 2003	9,70	11,20	26,37	2,72	4,97	0,51

Kilde: baseret på tal fra Danmarks Statistik, 2006

I 1999 havde et firma inden for de ophavsretsafhængige brancher i gennemsnit en omsætning på 24,81 mil. kr., i 2001 var den faldet ganske lidt til 23,91, mens den gennemsnitlige omsætning per firma i 2003 var steget til 26,37 mil. kr. I gennemsnit skabte hver ansat en omsætning på 2,21 mil. kr. i 1999, 2,13 mil. kr. i 2001 og 2,72 mil. kr. i 2003. Målt per firma er værditilvæksten faldende for de ophavsretsafhængige brancher. I 1999 havde firmaerne en gennemsnitlig værditilvækst på 5,05 mil., i 2001 var den steget til 5,76 mil., mens omsætningen per firma i 2003 var 4,97 mil. Da firmaerne samtidig er blevet mindre, skaber hver ansat (målt i årsværk) dog stadig den samme værditilvækst. I 1999 skabte hvert beskæftiget årsværk en værditilvækst på 0,45 mil., i 2001 og 2003 var det steget til 0,51 mil. per årsværk. De ophavsretsafhængige brancher viser samme tendens til stigende omsætning og værditilvækst per ansat som de ophavsretsbaserede brancher.

Firmaer i de ophavsretsafhængige brancher er blevet mindre i den undersøgte periode.

Omsætningen for firmaer i de ophavsretsafhængige brancher er steget

Hver ansat i de ophavsretsafhængige brancher skaber større omsætning i 2003 end tidligere.

Værditilvæksten per firma steg i 2001, men faldt i 2003 tilbage til niveauet fra 1999.

Hver ansat skaber større værditilvækst i 2001 og 2003 end i 1999.

7.4 De ophavsretsrelaterede brancher har en jævnt stigende produktivitet

Tabel 7.4 viser udviklingen for de ophavsretsrelaterede brancher i perioden fra 1999 til 2003.

Den gennemsnitlige størrelse af firmaerne i de ophavsretsrelaterede brancher er faldet i perioden. I 1999 beskæftigede firmaerne i gennemsnit 6,93 årsværk, i 2001 var niveauet det samme, 7,04 årsværk, mens antallet i 2003 var faldet til 6,08 årsværk per firma. Udviklingen i antallet af personer tilknyttet de ophavsretsrelaterede brancher følger samme mønster. I 1999 havde hvert firma i gennemsnit tilknyttet 9,19 personer, i 2001 9,18 personer og i 2003 var antallet af tilknyttede personer faldet til 7,76.

Tabel 7.4 Udviklingen for de ophavsretsrelaterede brancher, 1999-2003

Branchegruppe	Årsværk per firma	Tilknyttede personer per firma	Omsætning per firma	Omsætning per årsværk	Værditilvækst per firma	Værditilvækst per årsværk
Ophavsretsrelaterede brancher 1999	6,93	9,19	9,44	1,43	2,42	0,36
Ophavsretsrelaterede brancher 2001	7,04	9,18	10,59	1,57	2,63	0,39
Ophavsretsrelaterede brancher 2003	6,08	7,76	8,74	1,49	2,64	0,46

Kilde: baseret på tal fra Danmarks Statistik, 2006

Den gennemsnitlige omsætning per firma er også faldet for de ophavsretsrelaterede firmaer i den undersøgte periode. I 1999 havde firmaerne i gennemsnit en omsætning på 9,44 mil. kr., i 2001 var den steget til 10,59 mil. kr., men faldt igen i 2003 til 8,74 mil. kr. Da den gennemsnitlige størrelse af firmaerne i de ophavsretsrelaterede brancher er faldet, er den gennemsnitlige omsætning per årsværk relativt konstant. I den undersøgte periode svinger den fra 1,43 mil. kr. i 1999 til 1,57 mil. kr. i 2001, for at ende på 1,49 mil. kr. i 2003.

Anderledes forholder det sig med den gennemsnitlige værditilvækst per firma. På trods af nedgangen i firmaernes størrelse, er deres gennemsnitlige værditilvækst stigende i perioden. I 1999 havde et firma inden for de ophavsretsrelaterede brancher i gennemsnit en værditilvækst på 2,42 mil., i 2001 var den steget til 2,63 mil., og det niveau holdt i 2003, hvor den gennemsnitlige værditilvækst var 2,62 mil. per firma. Da firmaerne er blevet mindre, betyder det, at værditilvæksten per ansat målt i årsværk er

steget i perioden. I 1999 skabte hver ansat (målt i årsværk) værdi for 0,36 mil. kr., niveauet var steget ganske lidt i 2001 til 0,39 mil. kr. og steg i 2003 til 0,46 mil. kr.

Størrelsen af de ophavsretsrelaterede firmaer er faldet i perioden.

For de ophavsretsrelaterede brancher er omsætningen per firma faldet, mens omsætningen per årsværk holder sig på samme niveau.

Værditilvæksten per firma er stigende for firmaer i de ophavsretsrelaterede brancher.

Hver ansat i de ophavsretsrelaterede brancher skaber stadig større værditilvækst.

8 Konklusion på den statistiske kortlægning

Den statistiske kortlægning af ophavsretsbrancherne havde til formål at vurdere den samfundsøkonomiske effekt af ophavsret. Effekten af ophavsretsbrancherne som samlet gruppe og opdelt i branchegrupper efter deres forretningsmæssige tilknytning til ophavsrettigheder er blevet analyseret ud fra udvalgte indikatorer på økonomisk betydning. I dette kapitel afsluttes den statistiske kortlægning med sammenstilling af resultaterne af kortlægningen.

Firmaer indenfor ophavsretsbrancherne er som samlet gruppe ikke større end firmaer i dansk erhvervsliv generelt, men ser man nærmere på de tre undergrupper skyldes det hovedsagelig, at firmaer inden for de ophavsretsrelaterede brancher er relativt små. Firmaer inden for de ophavsretsbaseerede og ophavsretsafhængige brancher er lidt større end gennemsnittet for dansk erhvervsliv og har flere løst tilknyttede ansatte. Jo nærmere den kreative indholdsproduktion man kommer, jo større er andelen af løst tilknyttede personer i forhold til fastansatte. Spørgsmålet er, om disse løst tilknyttede personer er stærkt kompetente frie fugle, der kobler sig på interessante projekter, hvor de finder dem. Eller om de er projektansatte, der ikke har mulighed for at finde fast ansættelse og derfor flakker rundt med offentlig forsørgelse som sikkerhedsnet. Begge dele kan være forklaringen på den høje værditilvækst, der er nær den kreative indholdsproduktion.

Selvom ophavsretsbrancherne kun udgør ca. 11 % af det danske erhvervsliv, står brancherne for 16 % af omsætning og 17 % af værdiskabelsen i Danmark. Det er derfor tydeligt at ophavsretsbrancherne skaber samfundsmæssige værdier på ganske effektiv vis.

Den mest imponerede værdiskabelse sker i de ophavsretsbaseerede brancher. Disse brancher udgør kun 3-4 % af det danske erhvervsliv, men står for 5 % af dansk erhvervslivs omsætning og 7 % af værditilvæksten – værdiskabelsen inden for disse brancher er således det dobbelte af, hvad dansk erhvervsliv i gennemsnit formår. De ophavsretsafhængige brancher udgør kun 1,5 % af dansk erhvervsliv, men skaber 2,5 % af værditilvæksten og har samtidig en imponerende omsætning, hele 4 % af dansk erhvervslivs omsætning kommer fra disse brancher. Også de ophavsretsrelaterede virksomheder skaber værdi ud over, hvad man kunne forvente på baggrund af branchens størrelse. Når man sammenligner de tre branchegrupper, bliver det tydeligt, at værditilvæksten stiger, jo nærmere man kommer skabelsen af det ophavsretsbeskyttede indhold.

I perioden fra 1999 til 2003 er der tendens til at firmaer inden for ophavsretsbrancherne bliver mindre, men alligevel formår at holde niveauet for omsætning og værditilvækst.

De tre undergrupper af ophavsretsbrancher har enten stagneret eller stigende værditilvækst. I samme periode viser dansk erhvervsliv generelt tegn på afmatning med faldende omsætning og værditilvækst for firmaer og ansatte i gennemsnit. Igen gælder det, at de ophavsretsbaseerede brancher har den største stigning i værditilvæksten og de ophavsretsafhængige den næststørste. Så tendensen er, at jo nærmere den kreative indholdsproduktion man kommer, jo større stigning i værditilvæksten.

Ophavsretsbrancherne udgør en lille del af dansk erhvervsliv, men det er en meget produktiv og yderst profitabel del, der skaber langt mere værdi for det danske samfund, end dens størrelse berettiger til.

9 Perspektiver på den danske ophavsretsøkonomi

Det går godt for de danske ophavsretsbrancher. Sammenlignet med hele det danske erhvervsliv formår hver ansat i ophavsretsbrancherne at skabe en imponerende omsætning og værditilvækst. Men sammenligner man de danske ophavsretsbrancher med ophavsretsbrancher i andre lande, ser billedet ganske anderledes ud.

Ifølge tal fra EU Kommissionen for 2001 ligger værdiskabelsen i de danske ophavsretsbrancher under den værdiskabelse, som tilsvarende brancher i eksempelvis USA, Canada, UK, Sverige, Holland og Belgien præsterer. I lande som Grækenland, Irland, Portugal og Spanien skaber hver enkelt ansat i ophavsretsbrancherne til gengæld mindre værdi end i Danmark. Så vi kan stadig være med, men det kræver en fokuseret indsats.

At de danske ophavsretsbrancher på trods af imponerende værdiskabelse sammenlignet med andre danske brancher slet ikke er på omdrejningshøjde med ophavsretsbrancher i andre lande giver anledning til to spørgsmål:

1. Hvordan kan de danske ophavsretsbrancher skabe så meget mere værdi end andre danske brancher?
2. Hvorfor formår de danske ophavsretsbrancher ikke at skabe lige så stor værdi som ophavsretsbrancher i udlandet?

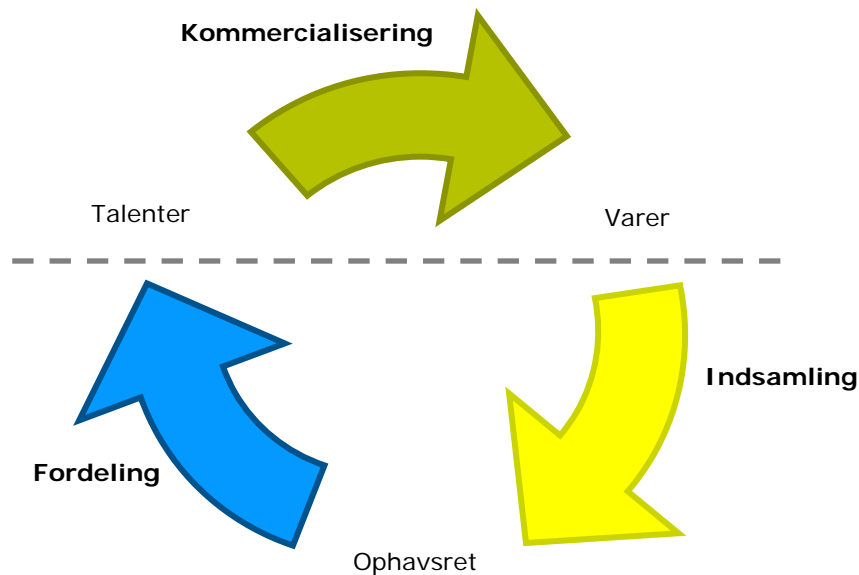
Begge spørgsmål bør være genstand for videre analyse. Med denne rapport om den danske ophavsretsøkonomis samfundsøkonomiske betydning er der skabt et grundlag, der kan bygges videre på. Foreløbigt kan man kun pege på mulige forklaringer.

Meget peger på, at ophavsretsbrancherne de seneste år har oplevet stigende efterspørgsel både i Danmark og i resten af verden. I en periode med voksende markeder, er det alt andet lige lettere at skabe stor værdi. Dette kunne være en del af svaret på det første spørgsmål. Dermed står det andet spørgsmål tilbage: hvorfor har de danske ophavsretsbrancher ikke formået at udnyttet voksende markeder i samme omfang som ophavsretsbrancherne i udlandet? I det følgende peges på mulige forklaringer.

For at identificere, hvor værdiskabelsen kunne blive højere, må man tage udgangspunkt i ophavsrettens økonomiske vækstrationale. Dette rationale er illustreret i modellen nedenfor. Talenter kommerialiserer kunst, viden og underholdning. Ophavsretten (eneretten) sikrer på den anden side, at talenterne kan skabe en overnormal omsætning baseret på disse varer. Dette sikrer for det første incitament til fortsat innovation – fordi talenterne kan tjene penge på deres aktiviteter.

For det andet sikrer ophavsretten tiltrækning af nye talenter, der kan se en levevej i kunstens verden.

Figur: Ophavsretsbranchernes økonomiske vækstrationale

Ophavsretten er dermed baseret på et todelt samfundsøkonomisk argument om,

- at *uden* en beskyttelse af værket, er det umuligt for ophavsmanden at tilegne sig den samfundsmæssige værdi (den værdi brugere faktisk tillægger indholdet), hvilket vil føre til en underproduktion af kulturelle goder;
- at eneretten er den mest effektive måde at sikre beskyttelse af værket.

Det er dette samfundsøkonomiske rationale, der ligger til grund for vestlige ophavsretsmodeller generelt. Men den nordiske ophavsretsmodel adskiller sig dog på væsentlige punkter fra eksempelvis den amerikanske. Den nordiske ophavsretsmodel griber mere ind på markedet end den amerikanske. Modellen sikrer for det første mere fordeling mellem ophavsmænd og øvrige rettighedshavere (mellem autorer og producenter), og for det andet i et vist omfang mere lige fordeling mellem "populære" og "smalle" kunstnere. Motivationen for den nordiske ophavsretsmodel er ikke bare at undgå underproduktion af kulturelt indhold (undgå markedsfejl), *men også* at sikre et rigt kulturudbud ved at udglatte markedsmekanismer.

Er det problemer forbundet med den nordiske ophavsretsmodel, som forårsager den relativt lavere værdiskabelse per ansat i Danmark sammenholdt med de vestlige lande, vi ofte sammenligner os med? En del tyder på, at den nordiske ophavsretsmodel *ikke* er en selvstændig forklarende faktor. Især to centrale tendenser svækker argumentet:

1. Den nordiske model bliver i stigende grad internationaliseret i form af påvirkningen fra flere internationale regelsæt. Det omhandler konventionerne, der administreres af WIPO, TRIPs-aftalen, der administreres af WTO, samt de foreløbige 8 direktiver, der er vedtaget i EU-regi.
2. Sverige tager ligesom Danmark afsæt i den nordiske ophavsretsmodel, men har alligevel langt højere værdiskabelse per ansat sammenlignet med Danmark.

Er der problemer forbundet med kommercialisering af kunst, viden og underholdning, som er særlige for Danmark, og som kan forklare den relative lavere værdiskabelse per ansat? Studier af udvalgte ophavsretsbrancher som musik, mode, design, computerspil og film gennemført i regi af *Imagine..* peger på, at der eksisterer en række danske udfordringer. Men det er endnu ikke afklaret, om disse udfordringer er *særligt danske*, eller om de for eksempel bliver håndteret anderledes i de lande, der har højere værdiskabelse per ansat. Vi fremhæver her tre centrale danske udfordringer, som de undersøgte ophavsretsbrancher har lagt særlig vægt på:

1. *Kunst som vare, og kultur som noget internationalt.* *Imagine..* har i efteråret 2005 gennemført en række workshops, hvor en række ophavsretsbrancher som film, musik, mode, design og computerspil gav udtryk for en selvopfattelse som *danske kulturinstitutioner* – med lige meget vægt på dansk og kultur. Det vil sige, de udvalgte ophavsretsbrancher mente for det første, at det danske system er unikt, idet kunsten ikke udelukkende er styret af kommercielle imperativer, hvilket efter deres mening skaber den afgørende kulturelle mangfoldighed og bredde i talenterne – og dermed forudsætningen for vedvarende innovation. For det andet lagde nogle vægt på, at "omsætningen i udlandet er fløde til kaffen", som en filmproducent formulerede det. Deltagerne pegede på, at det dels er svært at skabe den afgørende indtjening på eksport, dels at man ofte tænker hjemmemarked, før man tænker international afsætning. Spørgsmålet er, om der findes eksempler på andre holdninger, politikker og strategier blandt de lande med højere værdiskabelse per medarbejder?
2. *Behovet for strategiske, kommercielle kompetencer.* Ophavsretsbrancher som film, musik, mode, design og computerspil efterspurgte flere strategiske og kommercielle kompetencer med fornemmelse for det kunstneriske. Designere interviewet til *Imagine..* peger for eksempel på, at de ofte bliver presset ud i etablering af egen virksomhed på grund af manglende jobmuligheder. De peger også på, at de etablerer sig med begrænsede strategiske, kommercielle kompetencer og dermed savner forudsætningerne for langsigtet succes og vækst. Dette bliver underbygget af Danmarks Statistiks tal for designere fra 2005, der viser, at der blandt danske designere er høje iværksætterratere, men også lave overlevelseshastigheder. Spørgsmålet er, om danske kunstuddannelser for eksempel adskiller sig fra en række af de lande med højere værdiskabelse per ansat, om der findes bedre rådgivnings- og finansieringsmuligheder, om der er mere samarbejde eller uformelle netværk, mv.?

3. *Behov for flere kompetencer til forhandling af ophavsret.* De ophavsretsbrancher, som er blevet undersøgt i regi af *Imagine..* peger på, hvordan forhandling af rettigheder er afgørende for dels at tiltrække risikovillig kapital, dels at sikre andel i omsætning længere fremme i forløbet. De peger på, at især handel med bundter af immaterielle rettigheder som en del af forretningsstrategien er interessant. Det ville for eksempel omfatte tilfælde, hvor entreprenøren (eller en ekspert i immaterielle rettigheder) identificerer positive eksternaliteter imellem rettigheder – f.eks. at succes for en film vil have en afsmittende effekt på ”bogen bag filmen” og omvendt – og bundter dem på en måde, så det både bliver attraktivt for investorer, og samtidig sikrer, at de selv får del af den store gevinst, hvis deres produkt skulle gå hen og blive ”en Blockbuster”. Filmproducenten kan f.eks. frasælge immaterielle rettigheder til merchandizing-produkter relateret til filmen – dermed en investering, der for investor giver afkast ved den helt store Blockbuster, men for filmproducenten ikke påvirker nærværende projekt. Spørgsmålet er, om andre lande med højere værdiskabelse per medarbejder er dygtigere eller mere opfindsomme, når der forhandles rettigheder?

Lige meget om de nævnte udfordringer er snævert danske eller ej, er det områder, som *kunne* føre til en højere værdiskabelse. Mere viden om udfordringernes karakter og erfaringerne fra andre lande kunne give Danmark en mulighed for at vende en plads i feltet til en førerposition.

10 Litteratur

Danmarks Statistik, Generel Erhvervsstatistik, august 2005: *Generel firmastatistik 2003*.

Eneretten 2002, nr. 5, Hofman – Bang – Zacco.

EU Kommissionen 2003: *The Contribution of Copyright and related rights to the European Economy*.

Patent- og Varemærkestyrelsen 2004, *Startguide – Patent*. www.dkpto.dk

Schønning, Peter, 1994: *Ophavsretten mellem kulturpolitik og handelspolitik*. Forlaget Klim. Århus 1994

World Intellectual Property Organization (WIPO) 2003: *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries*.

Bilag 1

Ophavsretsbrancherne inddelt i undergrupper og med tilhørende NACEkoder.

Ophavsretsbrancher

Presse og litteratur

- 22.11 Udgivelse af bøger, brochurer mv
- 22.12 Udgivelse af dagblade
- 92.40 pressebureauer
- 22.13 Udgivelse af uge-, distrikts- og annonceblade samt magasiner
- 22.15 Anden udgivervirksomhed
- 22.21 avistrykkerier
- 22.22 andre trykkerier
- 22.23 bogbinderier
- 22.24 prepress-arbejde
- 22.25 Anden virksomhed i forbindelse med trykning
- 52.47 bog og papirhandlere
- 92.51 biblioteker og arkiver

Musik, teaterproduktioner og opera

- 22.14 udgivelse af lydoptagelser
- 22.31 reproduktion af lydoptagelser
- 92.31 udøvende kunstnerisk virksomhed
- 92.32 drift af teater, koncertsale og kulturhuse

Film og video

- 92.11 film- og videoproduktion
- 92.12 film- og videoformidling
- 92.13 biografer

Radio og tv

- 92.20 tv og radiovirksomhed
- 64.2 telekommunikation

Fotografi

- 74.81 fotografisk virksomhed

Software og databaser

- 72.21 udvikling af standardsoftware
- 72.30 Databehandling
- 72.40 Databaseværter- og formidlere

Reklame

- 74.40 reklame og markedsføringsbureauer

Kunsthandel og gallerivirksomhed

- 52.48.35 kunsthandel og gallerivirksomhed

Ophavsretsafhængige brancher

TV-, radio og anden apparatur

- 32.30 Fremstilling af radioer, fjernsyn, højttalere, antenner mv.
- 51.43.20 Engroshandel med radio TV med mere
- 52.45.20 Radio og TV forretninger

Computer og udstyr

- 30.02 Fremstilling af computere og andet it-udstyr
- 51.84.10 Engroshandel med computere og andet it-udstyr
- 52.48.66 Detailhandel med computere og standardsoftware

Musikinstrumenter

- 36.30 fremstilling af musikinstrumenter
- 52.45.40 forhandlere af musikinstrumenter

Foto- og filmudstyr

- 33.40 Fremstilling af optiske instrumenter og fotografisk udstyr
- 51.47.25 Engroshandel med fotografiske artikler
- 52.48.25 fotoforretninger

Fotokopiering

- 30.01 Fremstilling af kontormaskiner
- 51.85 Engroshandel med kontormaskiner og kontorudstyr
- 52.48.67 detailhandel med kontormaskiner

Papir

- 21.12.1 fremstilling af papirmasse, papir og pap
- 51.47.45 Engroshandel med bøger, papir og papirvarer

Ophavsretsrelaterede brancher

Tøj, tekstiler og fodtøj

- 17.7 fremstilling af strikkede eller hæklede varer
- 18 Fremstilling af beklædning
- 19.2 fremstilling af tasker, kufferter mv.
- 19.3 sko og træskofabrikker
- 51.42 engroshandel med beklædning og fortøj
- 51.47.50 engroshandel med kufferter, lædervarer og kunsthåndværk
- 52.42 detailhandel med beklædningsartikler
- 52.43.10 skotøjsforretninger
- 52.43.20 lædervareforretninger

Juveler og mønter

- 36.2 Fremstilling af smykker, guld og sølvvarer
- 36.61 Fremstilling af bijouterivarer
- 51.47.15 engroshandel med guld- og sølvvarer
- 52.48.10 urmager- og guldsmedeforretninger
- 52.48.15 guldsmede- og juvelerforretninger

Møbler

- 36.1 Fremstilling af møbler
- 51.47.05 engroshandel med møbler
- 52.44.10 møbelforretninger

Husholdning, porcelæn og glas

- 26.1 Fremstilling af glas og glasprodukter
- 17.4 Fremstilling af færdige tekstilvarer undtagen beklædning
- 20.51 Fremstilling af andre træprodukter
- 21.22 fremstilling af husholdnings og toiletartikler af papir og pap
- 28.75 Fremstilling af andre færdige metalprodukter
- 51.44.10 Engrossalg med porcelæns- og glasvarer
- 51.47.90 Engroshandel med andre husholdningsartikler

Tapet og tæpper

- 17.40.20 fremstilling af boligtekstiler
- 17.51 Tæppefabrikker
- 21.24 Fremstilling af tapet
- 51.47.10 engroshandel med tæpper
- 52.44.30 boligtekstilforretninger
- 52.46.30 farve- og tapetforretninger
- 52.48.01 tæppeforretninger

Legetøj og spil

- 36.50 Fremstilling af legetøj og spil
- 51.47.40 engroshandel med legetøj og spil
- 52.48.50 detailhandel med legetøj og spil

Arkitektur, ingeniørvirksomhed og tilsyn

- 74.2 Arkitekt- og ingeniørarbejde og anden teknisk rådgivning

Indretningsarkitektur

- 74.87.10 indretningsarkitekter
- 74.87.20 formgivning og industrielt design

Museer

- 92.52 museer

Bilag 2

Firmaer og årsværk der trækkes fra totalen for A: ophavsretsbrancherne samlet (manglende data) og B: ophavsretsbrancherne for hver gruppe (manglende og diskretionerede tal)

Ved beregning af relative andele trækkes det i tabel A viste antal virksomheder og årsværk fra hver de samlede ophavsretsbrancher pga. manglende datarapportering til Danmarks Statistik.

Tabel A: firmaer og årsværk, der udelades pga. manglende data

NACE-kode	Omsætning		Værditilvækst	
	Firmaer	Årsværk	Firmaer	Årsværk
2003				
92.40			227	469
92.51	23	1410	23	1410
92.31			675	3031
92.32			219	463
92.11			792	2104
92.12			44	171
92.13			130	630
92.20			230	5821
92.52			216	2994
I alt	23	1410	2556	17093

Kilde: Tal fra Danmarks Statistik 2006.

Ved beregning af relative andele trækkes det i tabel B viste antal virksomheder og årsværk fra hver enkelt gruppe af ophavsretsbrancher pga. manglende datarapportering til Danmarks Statistik og diskretion.

Tabel B: firmaer og årsværk, der udelades pga. manglende og diskretionerede data

NACE-kode	Omsætning		Værditilvækst	
	Firmaer	Årsværk	Firmaer	Årsværk
1999				
Ophavsretsbaserede	20	73	20	73
22.31	20	73	20	73
Ophavsretsrelaterede	84	3701	84	3701
36.61	12	42	12	42
36.50	72	3659	72	3659
2001				
Ophavsretsbaserede	26	361	26	361
22.31	26	361	26	361
Ophavsretsafhængige	5	78	5	78
30.01	5	78	5	78
Ophavsretsrelaterede	69	3549	69	3549
36.50	69	3549	69	3549
2003				
92.40			227	469
92.51	23	1410	23	1410
22.31	21	597	21	597
92.31			675	3031
92.32			219	463
92.11			792	2104
92.12			44	171
92.13			130	630
92.20			230	5821
Ophavsretsbaserede	44	2007	2361	14696
36.61	18	87	18	87
21.22	4	379	4	379
21.24	1	24	1	24
36.50	58	3581	58	3581
92.52			216	2994
Ophavsretsrelaterede	81	4071	297	7065

Kilde: Tal fra Danmarks Statistik 2006.